

19. YY OSMANLI EKONOMİSİNDE GALATA BANKERLERİNİN ROLÜ: BALTAZZİ AİLESİ ÖRNEĞİ

Araştırma Makalesi / Research Article

Çalışkan, A., Eryılmaz, Ü. ve Oğlakçı, M. (2021). 19. Yy. Osmanlı Ekonomisinde Galata Bankerlerinin Rolü: Baltazzi Ailesi Örneği. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 11(2), 969-991.

Geliş Tarihi: 09.05.2021

Kabul Tarihi: 08.06.2021

E-ISSN: 2149-3871

Abdulkerim ÇALIŞKAN
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü
abdulkerim.caliskan@hbv.edu.tr
ORCID No: 0000-0003-3123-8890

Ünal ERYILMAZ
Hazine ve Maliye Bakanlığı
unaleryilmaz@yahoo.com
ORCID No: 0000-0002-9056-4963

Mehmet OĞLAKÇI
mehmet_oglakci@mynet.com
ORCID No: 0000-0003-4651-5950

ÖZ

Osmanlı İmparatorluğu'nun borçlanma politikalarında, özellikle iç borçlanma konusunda Galata Bankerleri bir dönemin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Literatürde Galata bankerlerinin farklı şekillerde değerlendirildiği görülmektedir. Dolayısıyla bu konuda ortak bir yargının olmaması Galata bankerlerini oluşturan aileleri incelemeyi gerekli kılmaktadır. Bu kapsamda çalışmanın konusunu Galata bankerleri içerisinde önemli bir yere sahip olan Baltazzi Ailesi oluşturmaktadır. Galata bankerlerinin Osmanlı mali sistemi içerisinde güçlü bir yere sahip olması, Osmanlı devletinin tarihsel süreç içerisinde geçirmiş olduğu ekonomik ve mali gelişmelerin doğal bir sonucudur. Zira ekonomik ve mali yapıdaki kurumsal bozulma yapılan tüm modernizasyon ve reform çalışmalarına rağmen istenilen sonucu vermemiştir. Ayrıca çıkan ayaklanmalar, kaybedilen savaşlar ve toprak kayıpları mali sistemin iyice bozulmasına neden olmuştur. İçinde bulunulan durum borçlanma konusunun daha da ön plana çıkmasına neden olmuştur. Borçlanmanın kaynağını ise ilgili dönemde gayrimüslim ailelerden oluşan Galata bankerleri oluşturmuştur. Buradan sağlanan kaynak mali sistemi içinde bulunduğu durumdan daha iyi bir noktaya getirmiştir. Baltazzi ailesi bu dönemde ilişkilerin en iyi olduğu ve Osmanlı devletine en çok kaynak sağlayan ailelerin başında gelmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı Ekonomisi, Galata Bankerleri, Baltazzi.

THE ROLE OF GALATA BANKERS IN THE 19TH CENTURY OTTOMAN ECONOMY: SAMPLE OF THE BALTAZZI FAMILY

ABSTRACT

In the borrowing policies of the Ottoman Empire, especially in domestic borrowing, Galata Bankers emerge as the most important element of an era. It is seen that Galata bankers are evaluated in different ways in the literature. Therefore, the absence of a common judgment on this issue makes it necessary to examine the families that make up Galata bankers. In this context, the subject of the study is the Baltazzi Family, which has an important place among Galata bankers. The strong place of Galata bankers in the Ottoman financial system is a natural result of the economic and financial developments of the Ottoman state in the historical process. Because the institutional deterioration in the economic and financial structure did not give the desired result despite all the modernization and reform efforts. Besides, the uprisings, lost wars, and land losses caused the financial system to deteriorate thoroughly. The current situation has caused the issue of borrowing to come to the fore even more. The source of the borrowing was Galata bankers consisting of non-Muslim families in the relevant period. The resources provided here have brought the financial system to a better point than the current

situation. The Baltazzi family is one of the families that had the best relations during this period and provided the most resources to the Ottoman state.

Keywords: Ottoman Economy, Galata Bankers, Baltazzi.

1. GİRİŞ

Osmanlı Devleti'nde burjuva sınıfının özelliklerini taşıyan ve bir dönem borçlanmanın önemli kaynaklarından biri olan Galata bankerleri, bazı kesimlerce hain, bazılarınca kahraman olarak ilan edilmekte ve Galata bankerleri hakkında topyekûn yargılarda bulunmaktadır. Oysa konu, daha spesifik çalışmayı ve Galata bankerlerini oluşturan aileleri müstakilen incelemeyi hak edecek kadar önemlidir. Bu çalışmada, Osmanlı Devleti'nin mali sorunlarının içinden çıkılmaz hale geldiği 19. yüzyılda Osmanlı ticaret ve iktisadiyatında etkili olan Galata bankerlerinin önde gelenlerinden birisi olan Baltazzi ailesinin Osmanlı Devleti ile olan iktisadi ve ticari ilişkileri ve faaliyetleri konu alınmıştır. Baltazzi ailesi; 2007 yılında Oğlakçı'nın "Galata Bankerlerinin Osmanlı Devlet Maliyesi Sistemine Etkileri: Baltazzi (Baltacı) Ailesi Örneği" isimli Afyon Kocatepe Üniversitesinde yüksek lisans tezi çalışmasının ardından 2009 yılında Marmara Üniversitesinde yapılan Nursel Manav'a ait "Devlet-Banker İlişkileri Çerçevesinde Baltazzi Ailesi" adlı yüksek lisans tezi ve aynı Üniversite'de Cem Çetin'e ait "Baltazzi Ailesinin İktisadi Faaliyetleri ve Osmanlı Maliyesi ile İlişkileri" isimli doktora tezine konu olmuştur. Bunun yanı sıra Ortaç (2010)'ın, Baltacı ailesinin sahip olduğu çiftlikleri ele alan bir makale çalışması olmuştur. Osmanlı Devleti'nin 19. yüzyılda yaşadığı mali sorunları ve bu sorunları çözme yönünde atılan adımları, finansman ihtiyacının borçlanmalarla karşılanmaya çalışılmasını ve sonuçlarını anlayabilmek için, bu süreçte oldukça aktif rol oynayan Galata Bankerlerini, özelde de Baltazzi ailesinin ticari faaliyetlerini iyi tahlil etmek elzemdir. Bu çalışmanın amacı da Baltazzi ailesi özelinde, 19. yüzyıl Osmanlı iktisadi ve ticari hayatında Galata bankerlerinin etkinliklerini mercek altına almaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde Osmanlı Devleti'ni 19. yüzyıl şartlarına getiren gelişmeler özetlenmiştir. Ardından 19. yüzyıl ile birlikte Avrupa'da yaşanan ekonomik ve siyasi gelişmelerin Osmanlı Devleti'ne etkilerine değinilmiştir. İkinci bölümde Osmanlı Devleti'nde Galata bankerlerinin ortaya çıkışı, Galata bankerlerinin Osmanlı mali sisteminde güçlenmesine yol açan iktisadi ve siyasi gelişmeler ele alınmıştır. Son bölümde ise Galata bankerlerinden Baltazzi ailesinin İzmir'e göç etmeleri ile başlayan süreçte Osmanlı Devleti'ndeki iktisadi ve ticari faaliyetlerinden bahsedildikten sonra ailenin Türkiye'deki (mülakatın yapıldığı tarihte) yaşayan en yaşlı ferdi olan Alex Baltazzi ile yapılan mülakat ve mülakatın betimsel analiz yöntemiyle değerlendirmesine yer verilmiştir.

2. OSMANLI EKONOMİSİNİN BOZULMA SÜRECİ

Klasik dönemde, Osmanlı Devleti'nde toprağa dayalı ekonomik model tımar sistemine ve sosyo-ekonomik yapı ise vakıf sistemine dayanmaktadır (Tabakoğlu, 1999: 133). Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan Osmanlı Devleti, fetihler sonucunda kazandığı bu toprakların ekonomiye kazandırılması için dirlik sistemini uygulamaya koymuştur (Aktan, 1988: 72). Klasik dönem Osmanlı iktisat politikasının en önemli unsurları olan dirlik ve vakıf sistemleri, dönemin siyasi, sosyal ve iktisadi amaç ve gereksinimlerini başarılı bir şekilde karşılayan araçlar olmakla birlikte, 17. yüzyıldan itibaren belirginleşen değişim karşısında giderek yetersiz kalmıştır. Bilhassa toprak sisteminde ortaya çıkan çözülme ve sorunlar, iktisadi sistemin ana omurgası olması nedeniyle, bir bütün olarak devlet yapısını ve işleyişini derinden sarsmıştır.

Dirlik sisteminin en önemli parçasını oluşturan tımar, askeri başarısızlıklar sonucunda fetihlerin durması, toprak kayıpları, Celali isyanları ve orduya dâhil olmalar nedeniyle erkek işgücünün azalması gibi etkenlerin tarımsal faaliyetleri aksatmasından ötürü bozulmaya başlamıştı. Aksayan tarımsal faaliyetler ise devletin vergi gelirlerinin azalmasına yol açmıştı. Diğer taraftan, modern silahlarla düzenli eğitim gören yeniçeri ordusunun sayısı zamanla artış göstermişti (Cin ve Akyılmaz, 1995: 333). Bu artış, ulufe ve cülus tahsisatlarındaki yükselişe paralel olarak askeri harcamaların toplam devlet bütçesindeki oranını da artırmıştır. Bu şartlarda, dirlik sisteminin devlet maliyesini taşıyamaz hale gelmesi nedeniyle tımar sistemi yerine çözüm olarak iltizam, emanet ve

malikâne yöntemleri uygulamaya konulmuş ancak bunlar da yeterli gelmeyince iç borçlanma, ardından da dış borçlanma süreci başlamıştır. Diğer taraftan, keşifler ve doğu-batı sınır hatlarındaki savaşlar Osmanlı hakimiyet bölgesindeki ticaret yollarının eski ağırlığını yitirmesine neden olmuştu (Falay, 1989: 72; Yılmaz, 2002: 189). Bu değişimin önüne geçebilmek için bazı Avrupa devletlerine tanınan kapitülasyonlar, başlangıçta Osmanlı Devleti'nin lehine işlese de zamanla devletin ve yerli üreticinin aleyhine dönmeye başlamıştı. Özellikle sanayi devrimi sonrası Avrupa'dan ithal edilen mallar karşısında, Balta Limanı vb. serbest ticaret antlaşmalarının da etkisiyle rekabet gücünü yitiren yerli imalatçılar birer birer tasfiye olmuştu. 1783 yılında yaklaşık 4.4. milyon sterlin olan Osmanlı dış ticareti 1911'de 64 milyon sterline ulaşmıştı (Quataert, 1987: 18). Bu süreçte Osmanlı ülkesi sanayileşen Batı ekonomilerinin hammadde tedarik ettiği ve mamul mallarını pazarladığı bir pazara dönüşmüştür.

Osmanlı Devleti kuruluşundan itibaren işleyen klasik devlet yapısının, içsel ve dışsal faktörlerin etkisiyle tahribata uğramasının yol açtığı problemleri, çağının gereksinimlerine karşılık verebilen modern devlet yapısına geçerek aşmaya çalışmıştı. 3. Selim döneminden başlayarak Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilen askeri, idari ve mali reformları Avrupa'da yaşanmakta olan dönüşüme ayak uydurma çabasının tezahürü olmak görmek mümkündür. Osmanlı Devleti'nde ilk maliye teşkilatının kurulması, bütçelemeye ve vergilerde yapılan değişiklikler mali reformların en önemli parçasını oluşturmuştur.

Devleti ve mali yapıyı yeniden organize etmeye çalışırken patlak veren iç isyanlar, 1854 yılındaki Kırım Savaşı ve 1768–1774 Osmanlı- Rus Savaşı'nın neden olduğu harcamalar ve kayıplar Osmanlı maliyesine büyük darbe vurmuştu. Bu dönemde, süregiden savaşlar ve isyanlar nedeniyle, devlet gelirlerinin giderlerin altında kalması devleti önce iç borçlanmaya, bunun da yeterli olmaması ise dış borçlanmaya yöneltmişti. Bu süreçte Galata bankerleri iç borçlanmanın en önemli fonlayıcısı olurken, Avrupalı sermaye çevrelerinden yapılan dış borçlanmalarda da çoğu durumda aracı rolü oynamışlardır. Ancak borçların geri dönüşünün hesaplanamaması devleti mali iflase sürüklemişti.

Osmanlı Devleti'nin dış borçlanmaları 1854 yılında Kırım Savaşı nedeniyle başlamış ve 1875 yılında moratoryum ilan edilerek Osmanlı maliyesinin iflasiyla sonuçlanmıştı. 1854 ila 1875 yılları arasında yaklaşık 256 milyon lira dış borç alınmıştı (Çetin: 2009: 23). Moratoryum ilanının ardından, Osmanlı tahvillerinin sahibi yabancıların alacaklarının tahsil edilebilmesi amacıyla Duyun-u Umumiye İdaresi kurulmuştu. Duyun-u Umumiye, Osmanlı Devleti'nin mali egemenliğini sona erdirerek, vergiyi ödeyen vatandaşla Avrupalı sermayedarları doğrudan muhatap kılmış, devlet maliyesi aradan çekilmişti (Keyder, 1985: 647-648).

Osmanlı Devleti'nin borçlanma sürecinin arz tarafında ise sanayi devrimine paralel olarak Avrupa'da oluşan sermaye fazlalığının, yüksek faizli getiri arayışında olması gerçeği yatmaktadır. Osmanlı Devleti'nin gerek reformlar gerekse savaşlar ve isyanlar nedeniyle giderek artan bütçe açıklarının borçlanma yoluyla finansmanı bu şartlarda başlamıştı. İçeriden ve dışarıdan alınan borçlar İmparatorluğu bir tür borç emperyalizmine maruz bırakırken, borç verenlerin istedikleri politika değişimi talepleri ve tavizleri elde edebilmeleri için elverişli ortam yaratmaktaydı (Keyder, 1985: 646). Alınan borçlarla geri ödemelere bakıldığında ise, Osmanlı Devleti'nin lehine bir durum olduğu, geri ödemelerin alınan miktarın altında kaldığı dikkat çekmektedir. Herhangi bir ciddi ihracat geliri olmayan Osmanlı ekonomisinin Avrupa mamul mallarına pazar olabilmesi için böyle bir finansman tablosu Avrupalı tüccarların ve devlet adamlarının çıkarınaydı (Keyder, 1985: 647-648).

3. OSMANLI DEVLETİ'NDE YAŞAYAN GAYRİMÜSLİMLERİN EKONOMİK FAALİYETLERİ

Osmanlı Devleti'nde yabancı paralar da dâhil pek çok farklı paranın dolaşımında olması, her padişah döneminde farklı vezin ve ayarda para çıkarılması ve paraların giderek artan sıklıkla taşışışe uğramasının yarattığı karmaşık bir para sisteminin varlığı, bu farklı vezin ve ayarda paraların hem kendi aralarında hem de yabancı paralara karşı dönüşüm değerinin belirlenmesinde ciddi sorunlara yol açmıştı. Ülkede farklı paraların dönüşümüne sarraflar aracılık etmekteydiler. Sarraflar, kambiyo işlemlerinin yanı sıra tüccarlarla poliçe alım satımı, esnafa faizle kredi verme, iltizam ihalelerinde mültezimlere kefil olma ya da sermaye desteğinde bulunma, daha sonraki dönemlerde emanet usulü

işletilen mukataalar ve vergi tahsilatı işlerinde görev alma gibi faaliyetlerde de bulunmuşlardı. Bu nedenle sarraflar Osmanlı para sisteminde eskiden beri önemli bir rol oynamışlardı.

Avrupalı sermayedarlarla kurdukları bağlantılar sayesinde sözü edilen bu kesim, elde ettikleri ucuz finansmanı daha yüksek faizlerle Osmanlı Devleti'ne borç vermek suretiyle muazzam gelirler elde ederken, darboğazdaki Osmanlı maliyesine de destek olmuşlardı (Manav: 9-11; Toprak, 1985: 760). Osmanlı gayrimüslimleri; Avrupalı tacir ve sermayedarlarla yakın münasebetleri, İtalyanca, Fransızca gibi Avrupa dillerini bilmeleri, yabancılara anlaşmalarla tanınan ayrıcalıklardan istifade etmeleri, Avrupalı devletlerin himaye ve destekleri ile artan ticari bilgi ve tecrübeleri sayesinde hem iç ve dış ticarete hem de yönetimde ağırlıklarını arttırmışlardı (Yerasimos, 1980: 325). "Liman Burjuvazisi" ya da aşağılayıcı bir tabir olarak "komprador sermaye" yakıştırmaları, bu kesimi tanımlamak için sonradan üretilmiş kavramlardır.

Bizans İmparatorluğu döneminden beri ticari hayatın odak noktası olan Galata, 19. yüzyılın ilk yarısına doğru finans merkezi kimliği kazanmıştır. Gayrimüslim sarraflar ve Avrupa'dan göç eden Levantenler zamanla mali güçlerini ve finansal etkinliklerini artırarak Galata bankerleri olarak anılmaya başlanmıştır (Pamuk, 1995: 217).

Sanayi devriminin yaşandığı Avrupa'daki girişimciler, ihtiyaçları olan hammaddelerin tedariki ve Avrupa mallarının ülkede pazarlanması için Galata bankerleri ile iş birliği yapmaktaydılar (Kazgan vd., 1999: 365). Serbest ticaret anlaşmaları ve kapitülasyonlar sayesinde II. Mahmut döneminden itibaren Osmanlı toprakları Avrupa menşeli pek çok çeşit ve ucuzlukta emtianın akınına uğramıştı. Galata bankerlerinin de çoğu zaman aracılık ettiği bu furya, Osmanlı dış ticaretinde söz konusu bankerlerin ağırlıklarının artmasını sağlamıştı. Galata bankerleri kurdukları bu finans ve ticaret ağı sayesinde zamanla kredi işlerine de hâkim olmaya başlamışlardı.

Osmanlı maliyesine oldukça büyük bir yük getiren Kırım Savaşı nedeniyle 7.150.095 liralık iki dış borçlanma, 4.706.229 liralık iç borçlanma gerçekleştirilmişti. Bir taraftan savaşın ağır maliyeti diğer taraftan sarayın israf boyutunda artan harcamaları Osmanlı maliyesini batağa sürüklemişti. Hersek ve Karadağ, Eflak-Boğdan, Sırbistan ve Girit isyanları ile Cidde ve Lübnan hadiseleri Osmanlı Devleti'ni hem mali hem de siyasi yönden daha da sıkıştırmıştı. 1861-1862 yılı bütçesinin yüzde 41.7'si iç ve dış borç ödemelerine, yüzde 28.1'i ise askeri harcamalara tahsis edilmişti (Güran, 1989: 37; Bayraktar, 2002, 75-76).

Osmanlı Devleti'nin Kırım savaşının sebep olduğu maliyetleri karşılayabilmek amacıyla 1854 yılında başladığı dış borçlanma süreci, 1876 yılındaki moratoryum ilanına kadar devam etmişti. Bu süreçte Osmanlı Devleti 13 kez dış borç anlaşması imzalamıştı. Dış borçlanmalarla birlikte Osmanlı Devleti ilk defa Batılı devletlerin mali kontrolüne girmişti. 1854'teki ilk dış borçlanmanın ardından İngiltere ve Fransa'nın talebiyle oluşturulan bir komisyon, alınan borçların nerelere harcanacağını kontrol etmekle görevlendirilmişti. Daha sonraki dış borçlanmalarda da faaliyetine devam eden bu komisyon Osmanlı maliyesi üzerindeki denetimin ilk formu olarak Duyun-u Umumiye İdaresine giden yolun kurumsal ve zihinsel altyapısını oluşturmuştur.

1875 yılına gelindiğinde 13 milyon liraya ulaşan borçların, anapara ve faiz ödemeleriyle birlikte bütçenin yüzde 70'ine ulaşması ve artık çevrilemez hale gelmesiyle alınan moratoryum kararı, Osmanlı Devleti'nin iç ve dış borçlarının faiz ve itfa ödemelerini beş yıllığına yarıya indirmeyi öngörmekteydi (Açba, 1995: 77-78). Osmanlı Hükümetinin bu tek taraflı kararı gerek ülke içinde gerekse Avrupa'da yoğun tepkilerle karşılanmıştı. Avrupa kamuoyunda Türklerin kendilerini aldattığı yönünde söylemler yaygınlaşmış ve Rusya'nın saldırgan tavırları karşısında Osmanlı Devleti, Kırım Savaşında müttefiki olan Fransa ve İngiltere'nin askeri ve mali desteğini yitirmişti. Bu şartlarda patlak veren 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında askeri anlamda yalnız kalan Osmanlı Devleti ağır bir yenilgi almıştı. Savaş süresince Batılı Devletlerden finansman desteği de sağlayamayan Osmanlı Hükümetini Galata Bankerleri desteklemişti (Kazgan vd., 1999: 390; Hulkiender, 2001: 129). Galata bankerleri Avrupalı sermayedarlarla ortaklaşa kurdukları Şirket-i Maliye, Şirket-i Umumiye, İstanbul Bankası, İtibar-i Umumiyye, Esham ve Kambiyo Şirketi gibi finans ve yatırım kuruluşları aracılığıyla borçlanma piyasasının sunduğu yüksek faiz ve komisyon olanaklarından pay alabilme adına hem birbirleriyle rekabet etmekte hem de Osmanlı Devleti'ne kendi şartlarını dayatabilme adına daha güçlü kurumsal kimlik oluşturmaktaydılar.

Nitekim Galata Bankerlerinin 1877-1878 Rus Savaşı nedeniyle biriken alacaklarının ödenebilmesi gayesiyle, 22 Kasım 1879 tarihinde, Osmanlı Devleti ile Osmanlı Bankası ve Galata bankerleri arasında “Rüsum-u Sitte” anlaşması imzalanmıştı (Üsdiken, 2000: 166). Rüsum-u Sitte İdaresinin çalışmaları piyasanın canlanmasına da neden olmuştu (Kazgan, 2006: 20). Ancak, Rüsum-u Sitte İdaresinin başarısı üzerine Avrupalı alacaklıların baskıları neticesinde 1881 yılında “Muharrem Kararnamesi” ile Duyunu Umumiye (Genel Borçlar) İdaresi kurularak, Rüsum-u Sitte İdaresinin gelirlerinin de bu İdare tarafından toplanmasına karar verilmişti (Açba, 1995: 97; Kazgan, 2006: 23). Galata bankerleri, Duyun-u Umumiye İdaresinin kurulmasının ardından oluşan mali istikrar ve Osmanlı Devleti’nin eskisi gibi borçlanamaması nedeniyle birer birer faaliyetlerini sona erdirip farklı sektörlere yöneldiler (Manav, 2009: 12).

4. BALTAZZİ AİLESİ FERTLERİNİN OSMANLI İKTİSADİ HAYATINDAKİ ETKİNLİKLERİ

Osmanlı döneminde İzmir, 16. yy’dan itibaren bu bölgeye yerleşen Levantenler sayesinde hızla gelişmişti. Bu nedenle de birçok yazar tarafından İzmir; İskenderiye ve Beyrut’la birlikte, Levantenler şehri olarak anılmıştır. (Uras, 2002:1; Mansel, 2012, bkz. ayrıca Mansel, 2011). Osmanlı topraklarından geçen iç ticaret güzergahlarındaki değişimler, bilhassa Halep’in eski önemini yitirmesi, diğer taraftan 19. yüzyılda yaşanan sanayi devrimi beraberinde oluşan pazar ve hammadde arayışları sayesinde İzmir limanlarının lojistik ve stratejik değerinin yükselmesi, İzmir’i Levantenlerin göç merkezlerinden biri yapmıştı (Al, 1998: 90). Nitekim İngiliz sermayesinin de desteğiyle 1860 yılında İzmir-Aydın ve İzmir-Turgutlu arasında inşa edilen ilk demiryolu hatları iç bölgelerden tarımsal ürün ve hammaddelerin İzmir limanına kolaylıkla sevkiyatının sağlanabilmesi amacıyla hayata geçirilmişti. Bu sayede İzmir limanından Amerika ve Avrupa’ya ihraç edilen tarımsal ürün, mamül ve yarı mamül ürünlerin çeşitliliği de artmıştı. Bu dönemde, İzmir limanından gerçekleştirilen ihracatın %23,66’sı İngiltere’ye, %25’i İtalya limanlarına, %12,95’i Fransa’ya ve %8,96’sı ABD’ye yapılmıştı (Öndeş, 2013: 224). Bilhassa 18. ve 19. yüzyıllarda İzmir kentinin ticari ve zirai alanlardaki gelişmesine paralel olarak yabancı tüccarlar yoğun bir şekilde şehre yerleşmeye başlamışlardı (Tablo 1). 18. yüzyıldan itibaren, İzmir limanından gerçekleştirilen ithalat ve ihracat faaliyetlerinin, mensubu oldukları devletlerin Osmanlı Devletindeki temsilciliklerinin ve ülkelerindeki bağlantılarının de desteğiyle, Levantenlerin kontrolünde olduğu görülmektedir. Levantenler yerel Müslüman tüccarlar ve üreticilerle de yakın iş birliği içerisinde olmuşlardı (Öndeş, 2013: 224). İzmirli gayrimüslim tüccarlar, ithalat ve ihracat işlemlerini Galata bankerlerinin iş birliğiyle yürütmekteydiler. Galata bankerleri, ithalatın yoğun olduğu aylarda tüccarlara kredi açmakta ve ödemelerinde kullanmaları için poliçe satmakta, ihracatın yoğun olduğu aylarda ise bu tüccarların elindeki poliçeleri daha düşük fiyatlardan alarak kazanç sağlamaktaydılar.

Tablo 1: 1847- 1860 Yılları Arasında İzmir’de Yabancı Nüfus

	1847 Nüfusu	1860 Nüfusu
Yunanlı	6800	1500
Avusturyalı	4000	3150
İngiliz	206	1200
Maltalı	422	750
İonyalı	3888	3500
Fransız	712	546
Rusyalı	180	50
İtalyan	572	3000
Diğer Milletler	804	1156
Toplam	17584	28352

(İloğlu, 1998: 66)

Baltazzi ailesi 1746 yılından itibaren İzmir’e yerleşen, aslen Venedikli bir Levanten ailedir. Baltazzi ailesi fertleri, 1746 yılında Marino Baltazzi (1695-1753)’nin İzmir’e gelip buraya

yerleşmesinin ardından peyderpey İzmir'e göç etmişlerdi. Baltazzi ailesi, zamanla diğer Levanten ve gayrimüslim ailelerle yaptıkları evlilikler yoluyla akrabalıklar kurmuşlardı. Bu şekilde, İzmirli Negroponte ve Petrocochino, İngiliz Sarell, Avusturyalı Vetsera, Alman Raineck ve Bizans aristokrasisinden gelen Sakızlı Mavrogordato gibi köklü Levanten ya da Avrupalı aileler ile Baltazzilerin akrabalık bağı oluşmuştu.

Baltazzi ailesinin, halen İzmir'de yaşamakta ve ticari faaliyetlerini sürdürmekte olan fertleri, Marino'nun kardeşi Giovanni'nin oğlu Dimitrios (Demetrio) Baltazzi'ye (1715-1791) dayanmaktadır. Dimitrios Baltazzi'nin oğlu Evangelino Baltazzi (1748-1809) ile Sakız adalı Vgerou Mavragordato (1761-1856)'nın evliliğinden doğan Emmanuel Baltazzi (1797- 1855) ve Theodore Baltazzi (1798-1860) kardeşlerle birlikte Baltazzi ailesi İstanbul'da Galata bankerleri arasında anılmaya başlanmıştı.

Emmanuel Baltazzi, bankerlik işine girmeden önce ithalat-ihracat ve Osmanlı Devleti'ne mal tedarikiyle uğraşmaktaydı. Donanmaya İsveç ham demiri, maliyeye kâğıt, askere erzak, imarethanelere buğday, camilere kandil yağı olarak zeytinyağı gibi çok çeşitli malların alım, satım ve tedariki ile uğraşmıştı (Manav, 2009: 94-97). Baltazzi ailesi fertleri sadece ticaretle değil, madencilik, ulaştırma, tarım, sanat ve arkeoloji alanlarında da faaliyette bulunmuştur. Kısa sürede zenginliklerini artıran Baltazzi ailesi Ayvalık, Foça, Aliğa, Menemen, Bergama, Turgutlu, Söke, Akhisar, Tire, Bornova, Buca, Aydın, Edremit, Yalova ve hatta Mısır'da geniş arazilere sahip olmuşlardı. Bugünkü Aliğa'nın hemen tamamı Baltazzi Çiftliği arazisiydi (Öndeş, 2013: 232). Mansel (2011: 168), 19. yüzyıla gelindiğinde Batı Anadolu'da en büyük toprak sahibinin Baltazziler olduğunu belirtmektedir (Tablo 2).

Tablo 2: Baltazzi Ailesi Fertlerinin 19. Yüzyılda Türkiye'de Sahip Oldukları Başlıca Çiftlik ve Emlak

Sahibi	Arazinin Mevkii	Arazinin Miktarı
AB	Torbali	11 kıt'a
AB	Torbali	Eğerci Çiftliği ile birlikte 11 parça çiftlik
AB	Tire şehir çiftliği	
AB	Sarıyer ilçesi hudutlarındaki Tarabya Mahallesi	4.541,25 m ² arazinin 4/8 hissesi
AB	Aliğa ilçesindeki Tavşan Adası	667.600 m ²
DB	Menemen'e bağlı Ulucak Köyü yakınlarında	5.141 dönüm
DB	Aydın	247.000 dönüm
DB	Saruhan sancağının Akhisar Kazası Yayam Köyü yakınındaki Kapaklı Çiftliği	
EB	Ulucak Köyü	Ortakları vasıtasıyla ektiği 1517 dönüm arazi, 1000 dönümlük iki tarla, şahsına ait 140 dönüm arazi
EB	Foça'da Arap Çiftliği	5.000 dönüm (ayrıca 1.500 dönümlük vakıf çiftliğini de işlemekteydi)
EB	Yeniköy Çiftliği	27.500 dönüm
EB	Yeniköy Çiftliğinde (kuzey yakada)	20.000 dönüm
EB	Bila Yakası Çiftliği	21.000 dönüm, 16 dönüm bir kıt'a bağ
EB	Arıcı karyesi çiftliği	27.500 dönüm
EB	Nısf Eğerci Çiftliği	1.500 dönüm
EB	Turgutlu'da arsalar	
TB	Menemen'de Özbek Çiftliği	34 kıtada 1.579 dönüm
TB	Gökle (Gökliye)	170 kıtada 1.679 dönüm, 2 kıtada 34 dönüm sebze bahçesi

(Çetin, 2009: 183-187)

Baltazzilerin bu kadar araziye nasıl aldıkları da spekülasyon konusu olmuş, finansal olarak darboğaza giren ayanlardan, verdikleri krediyi geri ödeyemeyen köylülerden alacaklarına karşılık edindikleri iddia edilmiştir (Çetin, 2009: 185). Demosthene Baltazzi haricinde, esas işgal alanları bankerlik olduğu için, sahip oldukları çiftlikleri ve üzerindeki küçükbaş hayvanları doğrudan

işletmeyip kiraya veren Baltazziler bu şekilde önemli gelir elde etmişlerdi. Baltazzilerin sahip oldukları arazilerin bir kısmı sonraki dönemde, devlete olan borçlarına karşılık el konularak hazineye irat yazılmıştı.

Bankerlikle uğraşan diğer kardeşlerinin aksine Demosthene, Aydın'daki 247.000 dönümlük çiftliklerinin yönetimi ile meşgul olmuştu (Baltazzi, 2002: 340–341; Gülsoy, 1993: 95). 1892 yılında Demosthene Baltazzi, ülkede meyankökü toplama ve ticaretini yapma imtiyazı almak için Osmanlı hükümetine başvurmuştu. Demosthene hükümete, ilaç yapımında kullanılan meyankökü için kendisine imtiyaz verilmesi halinde mevcut piyasada elde edilenden daha fazla vergi ödeyeceğini vaat etmişti (Manav, 2009: 88). Eşinin ölümünün ardından arkeolojiye de merak saran Demosthene, Magnesia, Assos, Myrina ve Kyme antik kentleri gibi birçok kazı faaliyetinde bizzat bulunmuştu (Baltazzi, 2002: 340). Müze-i Hümayun ve Sanayi-Nefise Mektebi'nin yöneticileri arasında da yer alan Demosthenes Baltazzi'ye, arkeoloji alanındaki katkılarından dolayı Padişah tarafından “Bey” unvanı verilmişti (Öndeş, 2013: 232).

Osmanlı belgelerinde Baltazzilerin ismi, büyük sermayedar bankerler için kullanılan “bazırgan” sıfatıyla zikredilmektedir. Sarraflardan muteber görülenler Hazine sarrafı olarak adlandırılmakta ve iltizam ihalesine girenlerde “*hazinece taahhüdü cari ve muteber*” bulunan sarrafların kefaleti aranmaktaydı (Cezar, 2004: 179-180, 186-187). Baltazzi ailesi mensuplarının Osmanlı Devleti ile ilişkileri her ne kadar İzmir'e yerleşmeleri ile başlasa da, Osmanlı hanedanı ve hükümeti ile çok yakın ilişkiler kuran ilk kişi, Emmanuel Baltazzi'dir. Emmanuele Baltazzi, İstanbul'daki işlerinin yoğunlaşması nedeniyle burada bir ikametgâh gereksinimi doğmasının ardından, Padişah II. Mahmut ile oluşturduğu yakın diyalog neticesinde, kendisine mülk edinme hakkı verilen ilk yabancı olmuştu. Buna ilişkin evrakta, kendisinin “*her ne kadar zahiren tabiiyet-i ecnebiyeden ise de kalben Devlet-i Aliyenin sadığı ve bendesi*” olduğu ifade edilerek, ev yaptırmak üzere gayrimüslim tebaanın yoğun yaşadığı bir muhit olan Beyoğlu Caddesindeki Fransız Kilisesi civarındaki Yakup Ağa Kıryesi Saide Hanıma ait bir arsanın ferağ edilmesine karar verildiği belirtilmektedir (Çetin, 2009: 93; BOA, A.MKT.NZD., 5/60, 30 Ca 1266/19 Mart 1850; BOA, İ.HR., 3080, 22 Ca 1266/5 Nisan 1850). Padişah Abdülmecit Han, 1850 yılında Bornova'daki Baltazzi köşkünü ziyaret etmiş, 1863'te ise Sultan Abdülaziz İzmir'e seyahati sırasında Baltazzi'nin Buca'daki köşkünde misafir olmuştu (Kömürçüoğlu, 1995: 28).

Baltazzi ailesinin faaliyet gösterdiği bir diğer sektör turizm ve denizcilik olmuştu. Ailenin İzmir'e yerleşmesinde 1750 yılında İstanbul ve İzmir limanlarına deniz yoluyla ticarete başlamaları etkili olmuştu (karavancruises.com). Nitekim İstanbul'da feribotlarla ilk deniz taşımacılığının başlamasında da ailenin önemli rolü olmuştu. Baltazzilerin Osmanlı hükümetiyle gerçekleştirdiği ilk önemli ticari ilişki, Emmanuel Baltazzi'nin yeni kurulan Şirket-i Hayriye'nin ilk vapurlarını İngiltere'den getirtmesi olmuştu.

Şirket-i Hayriye, Osmanlı Devleti'nde devlet sermayesi ile kurulan ilk anonim şirkettir. Boğaziçi'ne halkın ilgisinin artması ve kayıkların hem yetersiz kalması hem de yeterince güvenli bulunmaması nedeniyle Sultan Abdülmecit, Boğazda vapur taşımacılığı yapmak üzere Şirket-i Hayriye'nin kurulması için ferman yayınlamış ve gemilerin getirilmesi işi, Galata bankerlerinden en düşük fiyat teklifini sunan Emmanuel Baltazzi'ye verilmişti (Manav, 2009: 89-90; Koraltürk, 1996: 258; Salname, 1330: 8).¹ İngiltere'de üretici bir firmadan vapurları temin eden Baltazzi, üstelik fiyatta önemli bir indirim de sağlamıştı. Bunun üzerine, kendisine Şirket-i Hayriye'nin 10 adet hissesi bilabedel verilmişti (Kazgan, 2005: 35).

Şirket-i Hayriye'nin Boğaz taşımacılığındaki başarısı ve İstanbul sosyo-ekonomisine katkısı İzmir için de esin kaynağı olmuştu. Demosthene Baltazzi 1875 yılında Urla'dan Ayvalık'a kadar olan iskeleler arasında 25 yıl süre ile yolcu ve yük taşımacılığı yapmak amacıyla Osmanlı hükümetinden işletme hakkı talep etmişti. Demosthene, bu girişimin kaçakçılığın önüne geçmeye de katkıda bulunacağını belirtmişti. Ancak bu teklif, Bahriye Nezareti'ne bağlı Aziziye Şirketi'nin söz konusu güzergâhta vapur işletmesinin düşünüldüğü gerekçesiyle uygun bulunmamış, söz konusu Şirket

¹ Baltazzi'nin İngiltere ve Fransa'da ticari faaliyet gösteren oğulları bulunduğundan bu devletler ile ilişkilerinin iyi olduğu ve bu nedenle işin kendisine verildiği de aktarılmaktadır (Kazgan, 2005: 35).

faaliyete geçinceye kadar önerilen geçici ruhsat ise Baltazzi tarafından ekonomik olmadığı için reddedilmişti (İhsanoğlu ve Kaçar, 1995: 183, Öndeş, 2013: 102).

Baltazzi ailesinin ticari faaliyetleri bunlara sınırlı değildi. Serbest ticaret anlaşmalarının da etkisiyle Avrupa ile ticaretin artması, dış ticaret açığını büyütmekte, bu ise Sterlin karşısında Liranın değer kaybına ve enflasyona yol açmaktaydı. Nitekim 1814'te 1 Sterlin 23 Kuruş iken, 1826'da ortalama 58 Kuruşa, 1830'da 77.5 Kuruşa, 1835'te 101.8 Kuruşa ve 1842'de 118.1 Kuruşa yükselmişti (Issawi, 1980: 329-331). Yerli paranın değerinin korunmasını ve Sterlin kurunun sabit tutulmasını sağlamak amacıyla 1843 yılında Emmanuel Baltazzi ve Fransız banker Jacques Alléon ile anlaşma sağlandı. Baltazzi ve Alleon, tüccarların ithalat-ihracat ödemelerinde kullandıkları poliçelerin alım satımı ve Londra ve Marsilya'ya poliçe göndermek suretiyle, anlaşma müddetince 1 Sterlin'i 110 Kuruş değerinde tutmayı başarmıştı (Manav, 2009: 4-10). İki yıllık anlaşmanın ardından, kambiyo kontrolünü 1845-1847 yılları arasında Alleon, 1847-1848'de Baltazzi tek başına üstlendi. Kambiyo istikrarı ve hazineye desteklerinden dolayı her iki bankere ve Baltazzi'nin bu işlemler için birlikte çalıştığı yurt dışındaki iki kardeşine nişan verilmişti (BOA, İ.MMS., 21/508, 27 Ca 1263/13 Mayıs 1847). Emannuel ve Theodore Baltazzi bankerlik faaliyetlerine İstanbul'da devam ederken, kardeşleri Dimitrious Marsilya'da finans işleriyle uğraşmaktaydı ve poliçe transferlerinde ortak çalışmaktaydılar.

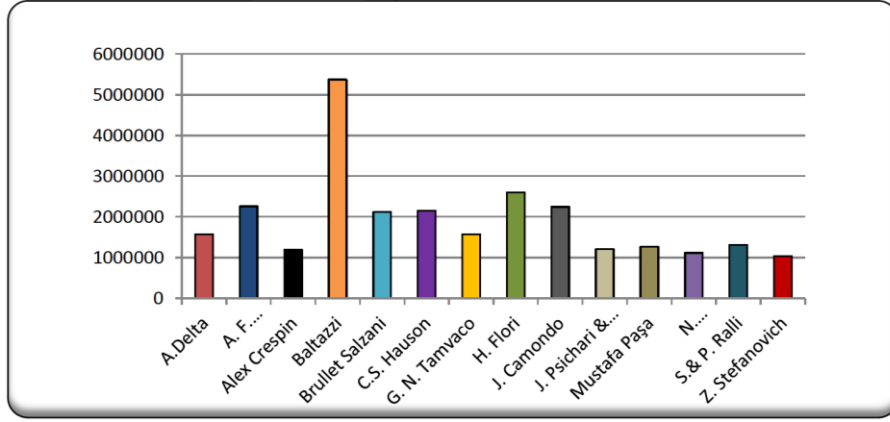
Kambiyo kontrolü için gereken finansman Mısır vergileri gelirleri ile karşılanıyordu ve vergi ödemelerinin aksaması poliçelerin ödenmesi işlemlerinde sıkıntıya yol açıyordu. Bu süreçte, Osmanlı hazinesinin kaynak ihtiyacı neredeyse aylık olarak başta Baltazzi olmak üzere Galata bankerlerinden alınan kısa vadeli ve yüksek faizli borçlarla karşılanmaktaydı. Netice itibarıyla, kambiyo istikrarını sağlamak hazine için oldukça külfetli olmuştu. Bunun üzerine Osmanlı hükümeti kambiyo kontrolünü Alleon ve Baltazzi ile birlikte emanet usulü yürütmek istediysede bu yöntemin de verimli olmadığı anlaşılınca iki banker banka kurulması önerisinde bulundular.

Osmanlı Devleti'nde ticari faaliyetlerin genişlemesi, 19. yüzyılın ortalarından itibaren finans sektörünü etkilemiş ve yeni finansal kuruluşlar ve faaliyet türlerinin gelişmesini teşvik etmiş, hatta gerekli kılmıştı. Söz konusu finansal gelişimin en önemli unsuru şüphesiz bankacılık alanında yaşanan gelişmelerdi (Frangakis-Syrett, 2007: 75; Serdaroğlu ve Yıldırım, 2015: 937). Yabancı tüccarların da girişimleriyle kurulan ancak izinsiz kurulduğu gerekçesiyle Osmanlı hükümeti tarafından kısa süre sonra kapatılan İzmir Bankası (Smyrna Bank) sayılmazsa, Osmanlı İmparatorluğu'nda kurulan ilk banka, Hükümetin de teşvikiyle Emmanuel Baltazzi ve Jacques Alléon 1849'da kurulan Dersaadet Bankası (Banque de Constantinople) olmuştur. Dersaadet Bankası, bilhassa Avrupa devletlerine yapılacak ödemelerde kambiyo istikrarını sağlamak, yurt dışına poliçe göndermek ve gerektiğinde Osmanlı Devleti'ne istikrazda bulunmak amacıyla kurulmuştu (Al, 2000: 18; Kazgan, 1991: 19). Bankanın 25.000.000 kuruş toplam sermayesinin 10.000.000 kuruşunu Osmanlı Hükümeti, kalan 15.000.000 kuruşunu da Baltazzi ve Alléon üstlenmişti (Serdaroğlu ve Yıldırım, 2015: 937).

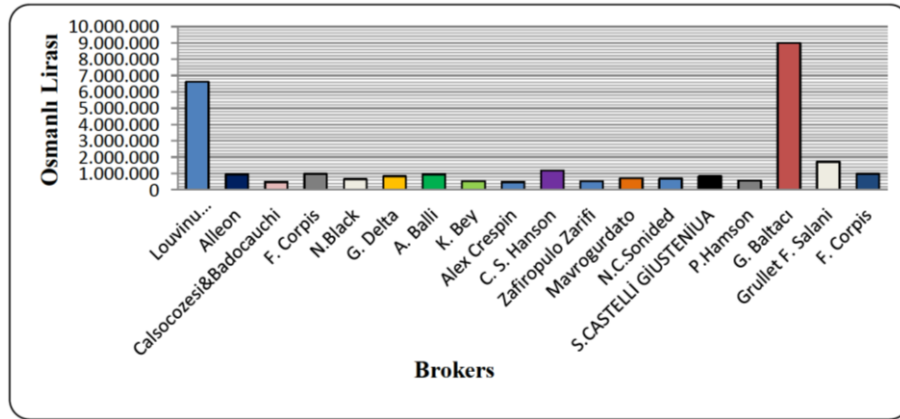
Dersaadet Bankası, belirli bir komisyon karşılığında kambiyo istikrarını 1 sterlin=110 kuruşa tutmaya çalışmış, 2 yıl kadar süren bu uygulama başarılı da olmuştur (Hulkiender, 2001: 11). Ancak, hazineye verilen avansların zamanında geri ödenmemesi ve hükümetin, spekülasyonlara ve paranın değerinin düşmesine yol açan kaimeleri çekme taahhüdünü yerine getirememesi yüzünden ciddi likidite sıkıntısına giren Dersaadet Bankası, 1852 yılında Fransızlarla yapılan ilk dış borç anlaşmasının Padişah Abdülmecid tarafından onaylanmaması üzerine piyasalarda oluşan çalkantının ardından aynı yıl tasfiye oldu.

Dersaadet Bankasının poliçe alışverişi yoluyla yurt dışına ödemelere aracılık etmesi ithalat ve ihracatın gelişmesine katkıda bulunmuştu. Banka kayıtlarına göre Dersaadet Bankasının poliçe işlemlerini gerçekleştirdiği en önemli iki merkez Londra ve Marsilya'ydı. Osmanlı Devleti'nin en yoğun dış ticaretinin yapıldığı limanlar arasında bu iki şehrin başta geldiğini dikkate alırsak, ticari ve finansal işlemlerin paralel bir şekilde gelişme kaydettiği anlaşılmaktadır. Grafik 1 ve 2'de gösterildiği gibi, Londra ve Marsilya'yla yapılan poliçe işlemlerine bakıldığında en çok işlem yapanın Emmanuel Baltazzi olduğu dikkat çekmektedir (Serdaroğlu ve Yıldırım, 2015: 937-938). (Bu grafiklerde göstergeler, Türk Lirası cinsinden gösterilmiştir, 1 Pound = 0,75 Lira). Bu dönemde Emmanuel Baltazzi'nin oğlu Spyridon Baltazzi Londra'da, diğer oğlu Dimitrios Baltazzi ise

Marsilya’da ticaret ve bankerlikle uğraşmaktaydı (Manav, 2009: XV, Bankers’ Magazine, 1861: 392).

Grafik 1. Marsilya'ya yapılan poliçe işlemleri (Nisan 1851 - 1852 Aralık)
(BOA, MAD. d. nr. 12494; nr. 12496; nr. 12499; nr. 12497; nr. 12498, Serdaroğlu ve Yıldırım, 2015)

Grafik 2: Londra'dan Yapılan Poliçe İşlemleri (Nisan 1851 - 1852 Aralık)
(BOA, MAD. d. nr. 12494; nr. 12496; nr. 12499; nr. 12497; nr. 12498, Serdaroğlu ve Yıldırım, 2015)

Emmanuel Baltazzi'nin 1855 yılında ölümünün ardından kardeşi Theodore Baltazzi bankerlik faaliyetleriyle ön plana çıkmaya başladı (Manav, 2009: 43-44, 64). Tıpkı Emmanuel Baltazzi gibi, kardeşi Theodore da Osmanlı hükümeti ile iyi ilişkiler kurmuş, Sadrazam Mustafa Reşit Paşa'nın yakın çevresine girmişti (Çetin, 2009: 65). Yine kardeşi Emmanuel gibi O da, Osmanlı hükümetlerinin nakit sıkışıklığına düştükçe borçlanmak için en sık başvurduğu Galata bankerlerindendi. Öyle ki, 1860 yılında ölümünün ardından, geride bıraktığı terekesinden de mirasçıları tarafından Osmanlı Devleti'ne borç verilmeye devam edildi.

Dersaadet Bankasının kapanmasının ardından pek çok banka kurma girişimi oldu. Hükümetin sürekli iç ve dış borçlanmaya girdiği bu dönemde bankerlik ve bankacılık oldukça karlı bir faaliyet alanına dönüşmüştü. İngilizlerin Osmanlı Bankası projesine alternatif olarak Theodore Baltazzi ve İzak Camondo'nun 1853 yılında sundukları finansman teklifi de Hükümet tarafından reddedilmişti (Manav, 2009: 64). Theodore Baltazzi'nin 1857'de bu defa Tubini ve Pikari ile birlikte banka kurma girişimi ise, izin almalarına rağmen Avrupalı sermaye çevrelerinden gerekli finansman desteğini sağlayamadıkları için akim kaldı (Clay, 2000: 42). Kırım Savaşı'nın finansmanı için ihraç edilen kaimelerin paranın değerini düşürmesi üzerine Theodore Baltazzi ile Sterlin kurunun 132-133 Kuruş bandında tutulması için anlaşma yapıldı. Anlaşma, dış borçlanma konusunda olumlu bir

havanın oluşması ve tarımda iyi mahsul elde edilmesi nedeniyle gerek kalmadığı gerekçesiyle bir süre sonra Hükümet tarafından feshedildi (Al, 1997: 98).

Kırım Savaşı sonrası Osmanlı maliyesinin toparlanamaması nedeniyle sürekli iç ve dış borçlanmaya gidilmekteydi. Borçlanmalar neredeyse aylık hatta kimi durumda günlük harcamaları karşılamak için yapılmaya başlanmıştı. Vergi gelirlerinin zamanında ve eksiksiz olarak hazineye girmemesi sürekli borçlanmanın bir diğer sebebiydi. Hükümet, bankerlerden alınan iç borcu kapatmak ve geçmişte ihraç edilen kaime ve eshamları piyasadan çekmek ve gerekli masrafları karşılayabilmek için 12.500.000 liralık esham-ı cedide çıkarmayı planlamıştı ve bu işleri yürütmesi için 1857’de Maliye Nezaretine bağlı bir Esham Sandığı teşkil edildi. Sandığın idare meclisinde önde gelen bankerlerle birlikte Theodore Baltazzi de yer aldı (Manav, 2009: 122-123; Akyıldız, 2003: 75). 1859 senesinde, Sultan Abdülmecid’in mali durumun düzeltilmesi için talimat verdiği Sadrazam Ali Paşa sarayın israf düzeyindeki harcamalarını gündeme getirince görevinden alınmıştı. 1860’ta toplam borç miktarı 47.500.000 liraya ulaşmıştı. Bu meblağın 20 milyon lirası dış borç, geri kalan kısmı iç borçlanmaydı. Bütçe açıkları borçlanma ile kapatılmaya çalışılıyordu. Bu dönemde Galata bankerlerinden sürekli borçlanılmaktaydı 1861 yılında Galata bankerlerinden alınan borç tutarı 7.500.000 liraya ulaşmıştı (Manav, 2009: 140, 144, 151). Söz konusu borçların geri ödemesini garanti edebilmek adına, çoğu kez belli bir bölgenin vergi gelirleri karşılık gösterilmekte idi. Galata bankerlerinden yapılan bu borçlanmalar içerisinde Baltazzi ailesinin sağladığı istikrazlar aşağıdaki tabloda (Tablo 3) belirtilmiştir.

1860 yılında, Emmanuel Baltazzi’nin oğlu Aristide Baltazzi ve bazı Galata bankerlerinin ortaklığıyla kurulan Şirket-i Maliyye ile Sterlin kurunu 110 kuruşta tutabilmek için anlaşma yapılmıştı. Ancak, kaimelerin tedavülden kaldırılamaması ve Hükümetin Şirkete ödemeleri zamanında yapamaması Şirketi likidite sıkıntısına soktu. Osmanlı Devleti’nin Mires borçlanmasının başarısızlığa uğraması ve yurt dışına çekilen poliçelerin ödemelerinin aksamaya başlamasıyla Şirket faaliyetleri sona erdi (Hulkiender, 2001: 43, 46; Akyıldız, 2001: 65, 104-108; Eldem, 2000: 73; du Velay, 1978: 89).² Dimitrius Baltazzi’nin Marsilya’daki bankerlik şirketi de Mires istikrazının başarısızlığa uğraması nedeniyle iflas etmişti.

Osmanlı finansal hayatında rol alan eski ve yeni aktörler bir taraftan birbirleriyle rekabet ederken kimi zaman da iş birliği yapmaktaydılar. Bunun bir örneği de Şirket-i Umumi olmuştur. Aristide Baltazzi’nin de aralarında olduğu önde gelen Galata bankerleri, Osmanlı hükümetinin borçlanma ihalelerinde öne çıkmaya başlayan Bank-ı Osmanî-i Şâhâne’ye karşı rekabet edebilmek ve Hükümete kurumsal yapı çerçevesinde kredi vermek için 1864 yılında Şirket-i Umumiyye-i Osmanî’yi (Société Générale de l’Empire Ottoman) kurdular. Şirket-i Umumiyye, ortakları arasında Osmanlı Bankası’nın da yer alması nedeniyle Osmanlı Devleti’nin ilk banka iştiraki olarak da değerlendirilmektedir (Artun, 1980: 24).

Tablo 3: Baltazzi Ailesinden Yapılan Başlıca Borçlanmalar³

Yıl	Borçlanma Nedeni	Borçlanma Miktarı	Borçlanma Şartları
1841	Evrak-ı nakdiyye ve esham-ı âtika faiz ödemeleri için	75.000 lira EB	
1842		50.000 lira EB	
1845	Nizamiye ordusu askerlerinin Haziran ayı maaş ödemeleri için	30.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1848	Nizamiye ordusu askerlerinin Mart ayı maaş ödemeleri ve hazinenin bazı giderleri için	15.000 lira EB	
1848	Nizamiye ordusu askerlerinin Haziran ayı maaş ödemeleri için	30.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1848	Hazinenin kısa vadeli finansman ihtiyacı için	25.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	

² Hazinenin nakit ihtiyacını karşılamak amacıyla çıkarılan ancak paranın değerini düşürdüğü ve spekülasyonlara yol açtığı için yıllarca piyasadan çekilmeye çalışılan kaimeler ancak 1862 yılında Osmanlı Bankası aracılığıyla gerçekleştirilen 8 milyon sterlinlik dış borçlanma sayesinde tedavülden tümüyle çekilebildi.

³ Dersaadet Bankası, Şirket-i Umumi ve Şirket-i Maliye üzerinden yapılan borçlanmalar dikkate alınmamıştır.

1849		75.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1849		50.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1849	1848 ihtilalinin Osmanlı Devleti'ne sirayet etmesi tehlikesine karşılık oluşturulan ihtiyat fonu için	300.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1851	Bütçe açığının karşılanması ve hazinenin bazı giderleri için	125.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1851	Nizamiye ordusu askerlerinin Haziran ayı maaş ödemeleri ve diğer bazı giderler için	95.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1851	Sûrre alayının masraflarının karşılanabilmesi için	20.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1852	Hazine-i hassa için	10.000 lira EB (J. Alleon ile birlikte)	
1854	Tersane, Tophane ve Nizamiye ordusunun giderleri için	75.000 TB	
1854	Hazinenin olağanüstü masrafları için	100.000 TB	
1854	Şirket-i Hayriyye'nin İngiltere'de imal ettirilen vapurlarının ilk taksit ödemesi	91.250 lira AB	
1855		125.000 lira TB	% 12 faiz
1855	Tırhala ve Yenişehir civarında çıkan hadiselerin bastırılması için yapılan harcamalar için	4.000 lira AB	
1855	Ordu ve hazinenin acil ihtiyaçları için	500.000 lira TB (George Zarifi, Jean Pysichari ve Vasil Cricozza ile birlikte)	%12 faiz
1857	İkinci dış istikrazın faiz ödemesi	50.000 sterlin TB	%6 faiz ve %1 komisyon
1857	Hazine-i Hassa'nın acil masrafları	200.000 lira TB	Aylık her 5 lirada 5 kuruş faizle
1857		410.000 lira TB	%7 faiz %2 komisyon
1857	Nizamiye ordusunun Mayıs ayı maaş ödemeleri için	12.500 lira TB	
1857	Nizamiye ordusunun Ağustos ayı maaş ödemeleri için	10.000 lira TB	
1857	J. Alléon'un alacağı için	150.000 lira AB	
1858	Vadesi gelen borç taksitleri	120.000 + 80.000 lira AB	
1858	Sarayın harcamaları ve diğer bazı giderler için	75.000 AB	
1858	Nizamiye ordusunun gereksinimleri ve maaş ödemeleri için	11.500 lira SB	
1858	Galata bankerlerinden alınan borçların taksitleri, Nizamiye ve redif askerlerinin maaş ödemeleri için	300.000 lira TB 40.000 lira AB	
1858	Ağustos ayı borç taksit ve faiz ödemeleri için	110.000 lira TB 80.000 lira AB	
1858	Hersek'teki askerlerin masrafları için	50.000 TB	
1858	Nakit sıkıntısı	150.000 lira TB 75.000 lira AB	
1858	Cidde eyaletindeki memur ve askerlerin maaşları, eyaletin diğer giderleri, Nizamiye ordusunun harcamaları ve Alléon'un alacakları için	50.000 lira AB	
1858	İstikraz ödemeleri ve bazı eyaletlerde meydana gelen hadiseleri bastırmak için yapılan askeri masraflar için	110.000 lira TB 65.000 lira AB	
1858	İzmir - Aydın demiryolunu inşa edecek şirketin %25 hisse bedelinin ikinci taksiti	14.000 sterlin TB	% 6
1858	Nizamiye ordusunun Eylül ayı maaş zammı ve redif askerlerinin harcamaları	75.000 lira AB	% 6
1858	Hazinenin bazı acil masrafları	50.000 lira AB	%6

1858	J. Alléon'un alacakları ve Bağdat telgraf hattı inşası giderleri için	105.000 lira TB	
1858	Vadesi gelen borç ödemeleri için	350.000 lira TB	%8 faiz ve %2 komisyon
1859	İngiltere'nin Kırım Savaşı için kullandığı mühimmat bedeli	100 bin liralık ilk taksiti, 15 bin Sterlinlik 3. ve 5. Taksitleri TB	%8 faiz ve %2 komisyon
1859	Vapurların bedelinin üçüncü taksiti için	47.055 sterlin SB	
1859	Hazine-i Hassa tahsisatı, Şirket-i Hayriyye vapurlarının taksidi ve maaş ödemeleri için	250.000 lira AB	
1859	Selânik'e gönderilen askerlerin harcamaları, Hazine-i Hassa tahsisatı, askerlerin maaş ödemeleri, bazı masraflar ve bankerlere borç ödemeleri için	100.000 lira AB	
1859	Vadesi gelen dış borcun peşinatı	350.000 lira TB 328.620 lira AB ve ortağı	%8 faiz ve %2 komisyon
1859	Fransız uyruklu Lorando'dan alınan borcun ödenmesi	200.000 sterlin AB	%4 faiz ve %1 komisyon
1859	Nizamiye ve redif askerlerinin masrafları, Hazine-i Hassa tahsisatı, Şirket-i Hayriyye vapurlarının taksiti ve diğer bazı harcamalar	200.000 lira AB	
1859	Aristide Baltazzi'nin alacakları, Hazine-i Hassa ve tersane için imal ettirilen vapurların ödemesi	220.000 lira AB	
1859	Bazı masraflar ve borçların tediyesi	160.000 lira AB	
1859	Maliyenin ihtiyaçları için	180.000 lira TB	%4 faiz ve %1 komisyon
1859	İkinci dış borçlanmanın Ağustos ayı faiz ödemesi	21.500 sterlin TB	
1859	İkinci dış borçlanmanın Ağustos ayı faizinin komisyon ve faiz masrafları	40.000 lira TB	%6 faiz ve %2 komisyon
1859	Dış borcun anapara ve faiz ödemesi için	91.560 lira	%6 faiz ve %2 komisyon
1859	Hazinenin acil ihtiyaçları için	35.000 lira AB	
1859	Redif askerlerinin harcamaları ve 1855 borçlanmasının faiz ve anapara geri ödemeleri için	45.000 lira TB	
1859	İngiltere'ye ödeme için	100.000 lira TB	
1859	Bazı harcamalar için	160.000 lira TB	
1859	Nizamiye ve redif askerlerinin harcamaları ve borç taksit ödemesi için	200.000 lira AB 180.000 lira TB	%4 faiz ve %1 komisyon
1859	Vadesi gelen borç ödemeleri için	125.000 lira AB	
1859	Askerlere elbise satın alınması	84.000 lira AB	
1859	Hazine-i Hassa'nın Eylül ayı tahsisatı için	100.000 lira TB	
1859	Cidde eyaletinin maaş ödemeleri için	125.000 lira AB	
1859		50.000 lira SB	%8 faiz
1859	Vadesi gelen borç ödemeleri için	40.000 lira AB	
1860	Avrupa'daki hadiseler sebebiyle Hersek'e sevk edilen askerlerin ihtiyaçları için	100.000 florin AB	%4 komisyon
1860	Hersek'teki hadiseler sebebiyle yerlerinden göç etmek zorunda kalanlar için	4.750 lira TB	
1860	Hazinenin acil ihtiyaçları için	160.000 lira TB	%2 komisyon ve %8 faiz
1860	Maaş ödemeleri, Hazine-i Hassa tahsisatı ve bazı masraflar için	140.000 lira TB	

1860	Tersane, Nizamiye ve Hazine-i Hassa tahsisatları, redif askerlerinin harcamaları ve bankerlere ödenecek borç taksiti için	120.000 lira TB	
1860	1858 yılı dış borçlanmasının Mart ayı anapara ve faiz ödemesi için	20.500 Sterlin TB	%6 faiz %2 komisyon
1860	Vadesi gelen borç ödemeleri için	75.000 sterlin AB	
1860	Vadesi gelen borç ödemeleri için	200.000 lira TB	%2 komisyon ve %8 faiz
1860	Acil bazı masrafları karşılamak için	100.000 lira AB	
1860	Bankerlere yapılacak ödemeler ve diğer bazı masraflar için	153.000 lira AB	
1860	İzmir ve mülhakatı gümrüklerinin iltizamı. Sonradan iptal edildi, alınan para borç	111.500 lira AB	%2 komisyon ve %8 faiz
1861	Vadesi gelen borç ödemeleri için	729.145 lira AB	
1863	1858 yılı dış borçlanmasının Mart ayı anapara ve faiz taksiti için	50.000 Sterlin AB	
1864	Vadesi gelen borç ödemeleri için	556.000 mecdiye altını AB (Stefanovich ve Ralli ile birlikte)	

(Manav, 2009)

EB: Emmanuel Baltazzi, TB: Theodore Baltazzi, AB: Aristide Baltazzi, SB: Spyridone Baltazzi

Aristide Baltazzi, babası Emmanuel'in ölümünden sonra Galata bankerleri arasında aktif bir rol üstlenmeye başladı. Saray mensuplarının tüketim ihtiyaçları için kısa vadeli borçlanmalarını genelde kendisinden yapmalarından ötürü, borçlanmaya ilişkin bir belgede geçen "*bazergân-ı merkûme bazı mertebe kâr edeceği derkâr ise de kendisinin hazine-i celile-i mezkûre bankerliğinde bulunması ve sairlerinden istikraz olursa Hazine'ce daha zararlı olacağı dahi bazı lazım gelenlerden lede't-taharri anlaşılması*" ifadelerinin de gösterdiği gibi, Aristide Baltazzi Hazine-i Hassa bankeri olarak görülmekteydi (Çetin 2009: 88; BOA, Hazine-i Hassa Defterleri, 361, s.22a, 17 Ra 1273/17 Kasım 1856; BOA, MAD., nr. 10568, ss.41, 105, 261, 303; MAD., nr. 10569, ss.8, 18, 52, 152.). Şirket-i Maliyye ve Şirket-i Umumiyye'nin kurucu ortakları arasında yer alan Aristide, Şirket-i Umumiyye'nin kuruluşundan sonra Saraya ve Hükümete şahsi borç verme işini azaltarak şirket faaliyetlerine yönelmiş ve bir süre şirketin başkanlığını da yürütmüştü (Manav, 2009: 163-165). Aristide Baltazzi, 1863 yılında Osmanlı Devleti'nde gerçekleştirilen ilk ticari turizm etkinliği olan Uluslararası Osmanlı Sergisini düzenleyen organizasyon komitesinde görev aldı. 1864 yılında Divan-ı Muhasebat üyesi, 1869 yılında Maliye Nezaretine bağlı olarak kurulan Orman Meclisi başkanı, 1858'de kurulan, Galata ve Beyoğlu bölgesinden sorumlu Altıncı Daire-i Belediye Meclis üyesi ve 1878 yılında Büyükdere Belediye Başkanı olarak görev yaptı. Kendisine hizmetlerinden dolayı Bey unvanı ve Mecidiye nişanı verilmişti. Bankerlik dışında ticari faaliyetler de yürüten Aristide Baltazzi, 1864 yılında Kırkağaç kazasında pamuk işleme makinaları imal edecek bir fabrika kurmak amacıyla ruhsat başvurusu yapmıştı, ancak bu girişimi hayata geçirilemedi. 1873 yılında birkaç bankerle birlikte, sigorta, kredi vb. alanlarda faaliyet göstermek üzere İtibar-i Sınai Şirket-i Şarkıyyesi isimli bir şirket kurmak için başvuruda bulunmuşlardı, ancak bu şirket de faaliyete geçmedi (Manav, 2009: XVI-XVI, 90-91, 93).

Aristide Baltazzi, bankerlik dışında madencilik ve mültezimlikle de uğraştı. İzmir Torbalı'daki çiftliklerinin arazisinde zımpara madeni bulunmuş, madenin iltizam usulüyle işletilmesi işini alarak bu madenden çıkan zımpara taşının yurt içi ve yurt dışında ticaretini yapmıştı (Manav, 2009: 83). Osmanlı Devleti'ne olan borçları karşılığında pek çok gayrimenkulü hazineye intikal etti. Bankerlik işlerini, ölümünden sonra oğlu Aleksander Baltazzi sürdürdü (Manav, 2009: 206, 208-209).

Emmanuel Baltazzi'nin diğer oğlu Spyridon Baltazzi de Galata bankerleri arasında yer alıp Osmanlı hükümetine borç veren aile mensuplarındandı. Bir süre Emmanuel Baltazzi'nin aile şirketinin Londra şubesinde çalıştıktan sonra İstanbul'da bankerlik yapmaya başladı (Manav, 2009:

XVII). Ayvalık liman işletmesi gümrüğünün iltizamını da alan Spyridon Baltazzi, Ayvalık'ta kendi arazisinde 1865 yılında bir iskele inşa ettirerek deniz taşımacılığı da yapmaya başladı. İstanbul-İzmir hattında çeşitli iskelelere uğrayarak yolcu ve eşya taşımacılığı yapan Fevaid-i Osmaniye Şirketi'nin gemilerinin yanı sıra Ruslara ait gemilerin de uğramaya başlamasıyla bölgenin ticareti de canlandı (Manav, 2009: 86).

Baltazzi ailesinin finans ve bankerlik işleriyle uğraşan bir diğer mensubu, Emmanuel ve Theodore Baltazzi'nin kardeşi Dimitrios Baltazzi'nin (1796-1880) oğlu M. Leonidas Baltazzi'ydı. İstanbul'da ulaşım sorununu çözmek için bir tramvay hattı döşenmesi kararlaştırıldığında 1869 yılında Leonidas Baltazzi, omnibüs denilen, tramvaydan farklı olarak belirli özel bir hat inşası gerektirmeyen arabaları alternatif olarak önermişti ancak bu teklifi reddedildi (Manav, 2009: 91-92). 1883'te Aleksander ve Leonidas Baltazzi, Şirket-i Madeniye-i Osmanî adlı bir şirket kurarak bazı madenlerin işletme imtiyazını almak için başvurdu. Uzun değerlendirmeler, komisyon çalışmaları ve müzakereler neticesinde 1888 yılında önerisi kabul edilen Baltazzi'ye; Amasya sancağında Gümüş HacıKöyü'ndeki, Yozgat sancağında Akdağ kazâsındaki, Kozan sancağındaki, Gülek boğazı civarındaki, Keban kazasındaki, Kosova vilâyetinde Kratova kazasındaki, Ordu kazâsındaki Armud ili adlı, Trabzon vilayetindeki Şadi adlı ve Maçka'daki Sirmatovi adlı gümüşlü kurşun madenleri, Niğde'nin Bereketli kazasındaki kurşun madeni, Trabzon Görele'deki Eseli adlı, Tirebolu'daki Karakaya, Bayburt'taki Helvalı, Sivas'taki Alanyurt ve Diyarbakır Palu'daki Höşin bakır madenlerini 99 yıllığına işletme ruhsatı verildi (Çetin, 2009: 229). Leonidas Baltazzi'nin başına geçmesi planlanan ve Şirket-i Umumiye, Austro-Turquie Bankası, Dersaadet Bankası ve bazı bankerlerin ortaklığıyla, İstanbul Duhan Rejisinin operasyonlarını yürütmek ve ülke genelinde tütün ziraatı ve ticaretini fonlaması amacıyla kurulmak istenen banka projesi ise Duhan'ın imtiyazının feshedilmesiyle akim kalmıştı (Manav, 2009: 93-94). Leonidas Baltazzi, 1872 yılında İzmir'deki tütün tekeli ihalesini almıştı. 1873 yılında ise tüm ülkede tütün rejisi kurmak için başvuruda bulundu. Tütün gelirleri Duyun-u Umumiye İdaresinin kontrolünde olduğu içi uzunca bir süre sürüncemede kalan ulusal tütün rejisi imtiyazı, 1883'te Leonidas Baltazzi'nin de kurucu üyesi ve hissedarı olduğu Société de la Régie Cointéressée des Tabacs de l'Empire Otoman şirketine verildi (Akyıldız, 2001: 112; Autheman, 2002: 111; Manav, 2009: 197-205).

Galata bankerleri arasında yer alan bir başka Baltazzi de Dimitrios Baltazzi'nin diğer oğlu Evangelino Baltazzi (1826-1889)'ydi. Karatheodori Paşa'nın kız Zoe ile evlenen Evangelino Baltazzi bir süre İstanbul'da finans işleriyle uğraştıktan sonra Atina'ya yerleşti ve bankerlik faaliyetlerine burada devam etti. Evangelino, 1871'de İstanbul'dan Atina'ya göç eden bir başka Galata bankerleri olan Andreas Syngros ile birlikte 1872'de Yunanistan'ın ilk özel bankası General Credit Bank (Ethniki Pistotiki Trapeza)'ı kurdular.

İç borçlanma ve dış borçlara aracılık etmek, Galata bankerleri için oldukça önemli bir kazanç kapısı teşkil etmekteydi. Bununla birlikte, 1879'da iç borçların tahsili amacıyla Galata bankerleriyle oluşturulan Rüşum-u Sitte'nin, Avrupalı devletlerin girişimiyle dış borçların da dâhil edilerek 1881'de Duyun-u Umumiye İdaresine evrilmesinin ardından oluşan görece mali istikrar, Baltazzi ailesi ve diğer bankerlerden borçlanma serüvenini sona erdirdi. Avrupa sermayesinin desteğini alan ve ülke çapında çok sayıda şube açan Osmanlı Bankası, devletin merkez bankasına dönüşürken, gelişen rekabet ortamında gerekli sürdürülebilir kurumsal dönüşümü sağlayamayan Galata bankerleri birer birer kapandılar ve bankerlik kadar getirisi olmayan başka sektörlerle yönelmek zorunda kaldılar (Eldem, 2005, 3). Osmanlı hükümetinin borçlanmalarından geçinen Esham ve Kambiyo Şirketi, Avusturya-Osmanlı ve Avusturya-Türk Bankası, Camondo Bankası ve Şirket-i Umumiye gibi finans kuruluşları birer birer kapandı. Baltazzi ailesi üyeleri de diğer sektörlerde ticari faaliyetlerine devam ettiler. İstanbul'da Galata Köprüsü'nün inşası, demiryolu ve tramvay hatlarının yapımı gibi yatırım faaliyetlerinde rol aldılar, tütün rejisinin kurucuları arasında bulundular (Öndeş, 2013: 232). 1855'te kurulan İntizam-ı Şehir Komisyonu'nun Galata, Pera ve çevresinin yeniden imarı ve iş hanları inşa edilmesi projesine büyük destek verdiler. Aşağıdaki tabloda (Tablo 4) belirtilen ve bir kısmı hala kendi isimleriyle anılan han ve binalar inşa ettirdiler (Manav, 2009: XX). Demosthene'nin oğlu Alessandro (1864-1924), ticaret sicili kayıtlarına göre Baltazzi ailesinin Galata'da bankerlikle iştigal eden son ferdi olarak görülmektedir (Çetin, 2009: 89; Annuaire Oriental, 1885: 131, 306; 1896: 335, 817).

Tablo 4: 1868-1914 Yılları Arasında Baltazzilerin İstanbul’da Yaptırdıkları Bazı Binalar

Bina	Kat Sayısı	Oturma Alanı	Toplam Alanı	Adresi	İnşa Tarihi
Baltazzi	2	145	290	Tahta Kale Cad.	1881
Baltazzi Apt	-		-	Tom Tom Cad. 9	1894
Baltazzi Apt				Çukurcuma Cad. 8	1894
Agopian Han (Ancien Baltazzi Han)	4	714	2857	Voyvoda Cad. 67	1895
Baltazzi Henri Apt			0	Tom Tom Cad. 29	1905
Baltazzi	3	530	1590	Alaca Hamam Cad.	1905
Baltazzi	3	235	705	Yeşil Direk Bakal Cad.	1905
Baltazzi Apt			0	Çukurcuma Cad. 9	1914
Baltazzi Konağı (Taksim Ticaret Lisesi)				Katip Mustafa Çelebi Mahallesi, Telgraf Sokak No 19	
Şükrü Efendi (eski Baltazzi) ve bir Baltazzi binası				Sefer Bostanı ve Baba Ocağı caddeleri kesişiminde - Pera	
Leonidas Baltazzi’nin ikametgâhı				Pera 74	
Emanuele’in oğlu Spiridone Baltazzi’nin konağı				Moda -Kadıköy	
Aristide’nin oğlu Emanuele Baltazzi’nin (1856-1915) villası				Yeşilköy - San Stefano	
Baltazzi Yalı				Yeniköy	
Yan yana 3 adet Baltazzi Yalısı / Theodore Baltazzi’nin yalısı (Mevcut Değil)				Tarabya	
Alexandre Baltazzi Yalısı (Mevcut Değil)				Agia Paraskevi Kilisesi aşağısında-Tarabya	

(levantineheritage.com)

İltizam ihalelerine katılan kişilere taahhüt vermek suretiyle dolaylı olarak iltizamlara da dâhil olan Baltazzi ailesi fertleri, Osmanlı vatandaşı olmayan gayrimüslimlere iltizam ihalelerine katılma hakkı verilmesinden sonra İzmir ve çevresi başta olmak üzere çeşitli vilayetlerdeki iltizam ihalelerine doğrudan katılmaya başladılar (Cezar, 2004: 205). Emmanuel Baltazzi, 1847-1853 yılları arasında İzmir, İstanbul ve tevabii, Midilli, Zülkadriye, Aydın, Ayvalık ve Ayvacık, Yunda, Saruhan, Yedikule, Ortaköy, Urla, Hasköy, Kavak, Uşak, Selânik ve Siroz aşar müzayedeleri, 1851-52’de Trabzon ve tevabii tütün gümrükleri iltizamı, 1850’de Uşak’ın palamut âşarı, 1853’te Saruhan sancağı âşarı, 1852-53’te İstanbul ve tevabii zecriye mukataası, 1852-53’te Urla âşarı, 1852-53’te Selânik ve Siroz sancaklarının âşarı, 1850’te Aydın’ın zeytinyağı rüsumu ve Saruhan sancağına bağlı kazaların âşarı; Aristide Baltazzi, Beyrut ve tevabii gümrüklerinin 1859 ve 1860 gelirleri, Silivri, Gelibolu ve Tekfurdağı’nın 1860 yılı âşarı, Aydın sancağı 1863 incir, üzüm, palamut âşarı ve tütün iltizamı, yine Aydın sancağının 1865 yılı rüsumu, Sivas sancağının 1864 yılı aşar geliri, Suriye gümrükleri gelirleri ile tütün iltizamı, Balkanlarda altı vilayetin vergi gelirleri ve Galata Köprüsü’nün geçiş ücretinin toplanması iltizamı; Spyridon Baltazzi ise İzmir ve tevabii gümrüklerinin 1856 ve 1857 gelirleri için yapılan müzayedelerde ihaleye giren belli kişiler adına taahhütte bulunmuşlardı. 1857’de Dersaadet’e gelecek olan her türlü emtia ve eşyadan alınacak verginin toplanması ihalesini Spyridon Baltazzi doğrudan almıştı.

Baltazzi ailesi, iltizam ihalelerine mültezim ya da müteahhit olarak dahil olmanın yanı sıra kimi zaman da alkollü içkiler, palamut, zeytinyağı ve yapağı gibi, iltizam konusu mal ve tarımsal mahsulü satın alarak ticaretini yapmışlardı. Bu ürünlerin başında ise zeytinyağı gelmekteydi. 1842’de Midilli Adası mahsulü satılmayan zeytinyağlarının satılması, 1847 yılına ait İzmir zeytinyağı âşar mahsulünün satım ihalesi, Yedikule, Ortaköy, Hasköy, Saye ve Kavak’ın 1848 yılı yapağı hasılatı, Ayvalık ve Ayvacık kazalarının 1850, Yunda ve Midilli adalarının 1851 yılı zeytinyağı âşarı iltizamı,

1851 yılı Yunda ve Midilli Adası zeytinyağı âşarının iltizamı, Zülkadriye'nin 1851 yılı âşar geliri iltizamı, 1860 yılı Rusçuk Sancağı ağnam rüsumu iltizamı da Baltazzi ailesi tarafından alındı. 1854'te Baltazzilere, İstanbul'un ihtiyacını karşılamak amacıyla Tunus ve Bingazi'den buğday ithalatı izni verilmişti (Çetin, 2009: 231-233; Manav, 2009: 69-77).

5. ALEX BALTAZZİ İLE YAPILAN MÜLAKAT GÖRÜŞMESİ

1900 yılında ölen Demosthenes'in üçüncü kuşaktan torunu olan Alex Baltazzi, 24 Aralık 1936 tarihinde İzmir'de doğmuş, 2. Dünya Savaşı nedeniyle 10 yaşına kadar Atina'da yaşamıştır. Daha sonra tekrar İzmir'e dönen Alex Baltazzi, lise öğrenimini St. Benoit lisesinde, yükseköğrenimini ise İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisinde tamamlamıştır. 1969 yılında kendi şirketi Karavan Turizm şirketini kurmuştur. Bunun yanı sıra Alex Baltazzi birçok iktisadi, sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuştur. Uzun yıllar TÜRSAB (Türkiye Seyahat Acentaları Birliği) İzmir Yönetim Kurulunda başkanlık ve ikinci başkanlık, ESAD (Ege Seyahat Acentaları Birliği) başkanlığı, 1997 yılından itibaren Türk - İtalyan Dostluk ve Kültür Derneği Başkanlığı, Türk - İtalyan İş Adamları Derneğinde ikinci başkanlık, Deniz Nakliye Müteahhitleri Komite başkanlığı, Deniz Ticaret Odası meclis üyeliği ve İzmir İtalyan Ticaret Odasının kurucu üyeliği gibi birçok görevde bulunmuştur. 2001 yılında İtalya Cumhurbaşkanı tarafından "Şövalye" nişanına layık görülmüştür. 20 Eylül 2015 tarihinde vefat eden Alex Baltazzi başta turizm sektörü olmak üzere İzmir ekonomisine önemli katkılarda bulunmuştur. Alex Baltazzi'nin İzmir'deki ticari faaliyetleri günümüzde iki oğlu, Giancarlo Baltazzi ve Gianluigi Baltazzi tarafından sürdürülmektedir.

Bu bölümde, Alex Baltazzi ile 2 Aralık 2006 tarihinde yapılan mülakat görüşmesine ve görüşmenin betimleme analizi tekniği ile değerlendirmesine yer verilmiştir.

S: Osmanlı Devleti'nde gayrimüslim vatandaşların askerlik ve devlet kadrolarında olmamaları, ticari hayatta etkin olmalarında rol oynamış mıdır?

A.B.: *"Oynamıştır. Zaten ben bunu bir iki yerde de yazdım. Dedim ki bir taraftan Osmanlı Devleti kapitülasyonlar gibi ayrıcalıklar tanıdı bir taraftan da milleti dine göre ayrımı ve birçok ayrıcalıklar vardı. Çok sosyal adaletli bir politika yürütemedi. Yani tabi arzu neydi Tanzimat'ın? Tam bir entegrasyon kurulmasıdır. Kurulabilseydi eğer Osmanlı bir Amerika olurdu. Dini, imanı ve hakları hepsinin aynı olması gerekiyordu. Onlar da askerlik yapması lazımdı. Öbürleri de ticarete girmeleri lazımdı. Bu vardı. Ama diyeceksin ki o dönemin şartlarına göre. Ama bugünkü görüşte böyle diyeceksin."*

Bu ifadelerde Alex Baltazzi, Osmanlı Devleti'nin gayrimüslimler ile Müslümanlar arasında bir entegrasyon sağlanamaması dolayısıyla adaletli bir sosyal politika yürütemediğini belirtmektedir. Ayrıca Tanzimat Fermanı'nın beklenen sonuçları doğurmadığını yani Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Fermanı'nı ilan ederek Batılılaşma çabalarında başarılı olamadığının da altını çizmektedir.

S: Levanten sözcüğünde bir dışlama veya hakir görme algılıyor musunuz?

A.B.: *"Levanten olma esprisi olumlu bir espri. Nedir Levanten? Birkaç nesil Türkiye'de yerleşmiş. Osmanlıya karşı herhangi bir ön yargısı yok. Toprağını sevmiş oturan birisi ve ticaretle ilgileniyorlar. Ancak bunu birkaç Avrupalı gezgin geliyor çok küçük bir müddet içinde anlamaya çalışıyor, anlayamıyor. Çünkü ne Türk'tür ne Avrupalı yani Osmanlı bu kişinin arasında bir kimlik bence bir kompleks yaratıyor. Dört beş lisan konuşuyor. Hâlbuki ben İtalyan küçük bir kasabadan gelen diyalektik konuşan biriyim. Bir fark. Onun için bu espri iyi. Tabi her soydan iyi insanlar var. Ama Levantenler ile ilgili herhangi bir kötü kayıt pek görülmedi. Hâlbuki dışardan gelenlerde bazı skandallar yaratıldı. Bir iki skandal var. Demiryollarında yaşandı. Levantenlerden herhangi bir şey görülmedi. Doğruyu söylemek lazımsa. Ancak ne var ki bunlar pek fazla kültüre ve sanata değil ticarete daha meyilliydiler ve ulusal bir kültür olmamanın yani her cemaatin kendi kültürüyle yaşaması da bir eksiklik yaratıyordu."*

Alex Baltazzi, Levantenlerin Osmanlı Devleti topraklarına gelirken yerleşmek amacıyla geldiklerini ve yerleştikleri bu ülkeyi sahiplendiklerini vurgulamıştır. Ayrıca Levantenlerin ticari faaliyetlerine değinerek, Levantenlerin ülkeye yerleşirken büyük ölçüde bu amaçla geldiklerini de ifade etmiştir.

S: Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim vatandaşlara bakışını nasıl değerlendiriyorsunuz?

A.B.: “*Valla. Osmanlı Devleti, bizim birçok tarih kitabını atmakla başlanırsa ve arşivlere girilirse, somut olaylar ile incelenirse bence olumlu görünüyor. Sağ kollarıydı. Özellikle Rumlar belirli bir zaman sağ kollarıydı. Ermeniler çok iyi yerlere geldi. Bu denilen doğru bir şey var. Dıştan kıskırtma pek yanlış bir şey değil. Ama uzun bir zaman Osmanlı'nın ticaretini ve dış politikasını başarılı yürüten insanlar var.*”

Alex Baltazzi, Osmanlı Devleti'nin gayrimüslimlere bakış açısının gerçekte olumlu olduğu beyan etmektedir. Bu yargısına ise Osmanlı Devleti ile gayrimüslim vatandaşlarının ticari ilişkilerinden ve Osmanlı bürokrasisinde göreve getirilen çok sayıda gayrimüslimden yola çıkarak varmaktadır.

S: Osmanlı Devleti'nin adaletli davrandığını düşünüyor musunuz?

A.B.: “*Valla. Adalet şey birşey. Sistem biraz evvel dedim ki sistem adaletli götürmeye imkân yoktu. Ama çünkü sistem böyleydi. Kabahat fertte, paşada veya Sultan'da değildi. Bu sistem bir türlü oturmadı. Sen diyeceksin o dönem Avrupa'da daha iyi sistemler mi vardı? Ama ben sevmiyorum mukayese yapmayı. Başkasının kabahati senin kabahatini affettirmez. Şimdi hep söylüyoruz. İspanyollar kovdular. Tamam, İspanyolları kovdular. Büyük bir kabahat, yanlışlık onlar da kabul ettiler. Ama biz bir kabahat yaparsak onlar yaptı diye şey olmamalı yani. Haksızlığa haksızlıkla karşı gelinmez. Benim dediğim gibi tam bir entegrasyonu başarabilseydi çok daha olumlu olabilirdi.*”

Alex Baltazzi, Osmanlı Devleti'nin sisteminin adaletsizliğinin fertlerden ziyade sistemin kendisinden kaynaklandığını ifade etmektedir. Sistemin tam olarak işlememesinde kurulamayan entegrasyonun da etkili olduğu ve baştan itibaren sistemde adalet mekanizmasının doğru oturtulmadığı da anlaşılmaktadır.

S: Osmanlı Devleti ile Galata bankerleri arasındaki finansal ilişkiye nasıl bakıyorsunuz? Yani o dönem için bu ilişki gerekli miydi?

A.B.: “*Gerekliydi tabi. Çünkü anladığım kadarıyla Müslüman borç para vermiyordu. Yani din hâkimiyeti vardı bu konuda ve devam ediyordu. Müslüman bu yöne doğru yönelmediyse birilerinin bu işi yapması gerekiyordu. Bunu yerli bankerlerin yapması bence olumlu bir olay. Çünkü normal olarak burada yaşıyorlardı. Çok yanlış söyleyenler var. Derler ki Kamondo aldı parayı gitti gibi. Camondo parayı almadı. Kendi cemaatiyle anlaşmazlığı vardı. Çok agresif bir adamdı. Bazı anlaşmazlıkları oldu. Ama sonuna kadar tuttu bankalarını burada. Biz Baltazziler hiç gitmedik. Bunu da yazın. Bir Avusturya branşı yaratanlar gitti. Onlar da çocuktü. Theodore ölüncüye kadar buradaydı. Diğer bütün branşlar kaldı. Dünya kadar kredi biz verdik. Bu krediyi verirken kendi ismimizi dışarıya poliçelerle verdik. Belki biz de kazandık. Ama bu ülke de kazandı aynı zamanda. Gayrimüslimi veya Levanten'i buraya yerleşmiş, nesillerle yerleşmiş bunu her zaman akıldta tutmak gerekir. Adam her zaman menfaatini düşündüyse yanında da ülkenin menfaatini düşündü.*”

Alex Baltazzi, yaşadıkları olumsuzluklara rağmen ülkeyi terk etmeyi düşünmediklerini ifade etmektedir. Halen bu topraklarda yaşamaya ve çalışmaya devam etmelerini, bu toprakları benimsediklerinin açık bir göstergesi olarak yorumlamaktadır.

Baltazzi ayrıca, Osmanlı Devleti'nde bir Müslüman burjuvazi sınıfının olmaması nedeniyle gayrimüslimlerin bu boşluğu doldurduğunu belirtmektedir. Burjuvazi sınıfının oluşmamasında Müslümanlar üzerinde din hâkimiyetinin etkili olduğunu ileri sürmektedir.

S: Galata bankerlerine haksızlık yapıldığını düşünüyor musunuz? Bazı makalelerde kimi zaman “hain” yakıştırmalarına maruz kalmışlardı.

A.B.: “*Ha evet. Orda haksızlık yapıldı. Fakat o zamanki dönemde çok şey bir dönemdi. Rüşvetle dönüyordu. Paşalar, her şey rüşvetle dönüyordu. Çünkü kötü bir ortamdı. Herhalde rüşveti zorla almıyorlardı. Onlar da veriyorlardı. Ortam çok ahlaki bir ortam olmayabilir. Buna götüren o dönemin şartlarını incelemek gerekiyor. Hainlik diye bir şey katiyen yok. Rüşvetle beraber kazanabildiği tüm paraları bu ülkede bıraktılar. Ben Galata bankerlerinden Avrupa'ya gidip çok zengin olanı tanımıyorum. Hâlbuki yarıştıkları bankerler Rothschild gibi yabancı bankerler hala zengindir. Ama bunlar Osmanlı serüvenini yaşadılar. Nasıl Osmanlı Devleti yukarıdayken onlar da yukardalar. Yıkıldı onlar da yıkıldı. Eğer faydalanmak isteselerdi bugün hala varlıklı olurlardı.*”

Haydar Hoca güzel söylüyor. Galata Bankerleri Osmanlı'nın hayatını uzattılar. Fransız ve İngilizlerin tenkit ettiği bankerler. Çünkü menfaat çatışması var. Biliyorsun 1878 Rus savaşlarında krediyi kestiler. Gene krediyi Galata bankerleri imkânlarıyla verdi. Rusları Yeşilköy'de durdurdular. Yani bu adamlara da bir şey, teşekkür gibi bir şey olmalı.”

Alex Baltazzi'nin bu ifadeleri Osmanlı Devleti'nin özellikle 19. yüzyılında yaşananlara ayna tutmuştur. Bu dönemde Osmanlı Devleti'nin mali sıkıntı içinde olması Galata bankerleri ile Osmanlı yöneticilerinin yakınlaşmalarında etkili olmuştur. Bu ilişki o dönemin şartlarından kaynaklanmıştır. Aslında Galata bankerleri ile yöneticilerin karşılıklı menfaat sağlamaya yönelik ilişkilerinin ahlaki olmasa da o dönemin şartlarında oluştuğu da belirtilmektedir.

S: Osmanlı Devleti'nin sanayileşmekte geç kaldığını düşünüyor musunuz? Geç kalınmışsa sizce Galata bankerlerinin bunda etkisi var mıdır?

A.B.: *“Hayır. Bankerlerin neden etkisi olsun? Banker nedir? Eğer bir yerde para işletiliyorsa oraya para vermekte ve para kazanmak demektir. Sonra gelip oraya company, bir sürü şirket ilk sanayileşmekte banker olsun olmasın yardımcı oldular. Sanayileşmekte geç kaldı. Bu Osmanlı Devleti yönetiminin hatasıdır. Bankerler ile ilgisi yok.”*

S: Yabancı sermayedarların borsadaki yatırımları hakkında ne düşünüyorsunuz?

A.B.: *“Ben samimi olarak söyleyeyim. Biraz Galata bankerlerinden kalan genlerden geliyor. Prof. Dr. Kazgan diyor. Camondo ile Baltazzi çıkmış Paşa'ya 'Paşa bu kadar yabancı gelmesin.' Paşa demiş ki 'Ama sizden daha az faiz alıyorlar.' Onlar da demiş ki 'Ama bizim kazandığımız faizler, paralar ülke içine akıyor.' Şimdi bunları söylemek globalleşen dünyada pek doğru olmamakla beraber ben Türk sermayesinin Avrupa sermayesinin ölçüsüne çıkması gerektiğini söylüyorum. Benim turizm işinde de bunu gördüm. Bazı şeyleri biz dışarıdan gelenlerden duyuyoruz. O kadarını da yapmak için ekonomik gücümüz yok. Bunu tamir etmemiz gerekir. Yani kendi sermayemizi güçlendirmek lazım. Ama bu yasaklar ile ilerlemez. Bütün imkânlarla güçlendirmek lazım ki eşit durumlarda olsun. Bu insanın sevgi hisleri manevi tatminde oluyor. Mesela İzmir limanında daha çok bizim insanlar olsa her şey daha iyi olur. Yabancı sermayedarlar ile birleşmek güzel ama kendi ekonomik gücümüzü korumalı ve yükseltmeliyiz.”*

Alex Baltazzi ülkemize yatırım yapan yabancı sermayeye karşı olmadığını, ancak yerli sermayeden yana olduğunu da tarihsel bir olay ile anlatmaktadır. Yerli sermayenin kazançlarının bu ülkede değer olarak kalmaya devam edeceğini, globalleşme karşısında tröstlere karşı dikkatli olunması ve yerli ekonominin desteklenmesi gerektiğini ifade ediyor.

S: Avrupalı sermayedarların Türkiye'de yatırım yapmasını nasıl buluyorsunuz?

A.B.: *“Valla bir şey var. Yani bu globalleşen dünyanın bir ihtiyacı oluyor. Yalnız globalleşmeye karşı gelenleri de bazen dinlemek lazım. Globalleşen dünyaya karşı bilhassa çevre ile ilgili bazı şeyler var. Ne kadar globalleşiyor, tröstler o kadar hâkim oluyor ve söz geçiremiyor. Çevreyi korumak için ona dikkat etmek lazım ve fazla da globalleştiği zaman dünyanın bazı değerli yok oluyor. Mesela her şey dâhil turist geliyor. Turist otele giriyor ve oradan pek çıkmıyor. Bu ne demek, memleketin güzel kültürünü tanımayan insanlar başkasına da tanıtamıyor. Etrafındaki acenta olsun esnaflı da olsun para kazanamıyor. Onun için bu biraz globalleşmenin etkisi. Çünkü bazı firmalar diyorlar. Siz ülke programlarını dışarıya vermiyorsunuz. Kitaplarca veriyoruz. Ama bizim oradaki tröstler gibi reklam imkânımız yok ki, onlar yönlendiriyor. Milyonlarca broşür basıyorlar. Milyonlarca elektronik sistem onların trendine bırakılmakta. Hem maddi menfaati, büyük tröstlerin maddi kazançları için yapılan bazı şeylerde tüketiciler de söz sahibi olmalı. Bu trendin değişeceğinden ümitliyim. Neden değişecek? Tamam, adam geliyor. Güzel her şey dâhil. Bir gelecek iki gelecek burada sıkılacak, bu trend de geçecek. Gene Türk turizmi ileri atılacak. Ama bu baskıyı yapabilmek lazım. Globalleşen dünyada büyük tröstlerin hâkimiyeti altına girmemeli. Tüketicinin de sesi etkili olmalı. Onun için sosyal adaletli hükûmetlere çok ihtiyacımız var.”*

6. SONUÇ

Klasik dönemde gerçekleştirilen fetihler neticesinde elde edilen toprakların ekonomiye kazandırılmasını sağlayan tımar sistemi bu dönemde Osmanlı Devlet düzeninin belkemiğini

oluşturmaktaydı. İç ve dış faktörlerin etkisiyle tımar sistemi gibi kurumların tahribata uğraması, Osmanlı Devleti'ni iç ve dış borçlanma sürecine kadar sürüklemiştir. Bu gerilemeyi durdurabilmek gayesiyle Osmanlı Devleti 19. yüzyılın başından itibaren köklü değişiklikler içeren bir dizi reformlar gerçekleştirmiştir. Bu değişikliklerle klasik Osmanlı devlet yapısından modern devlet yapısına geçiş sağlanmaya çalışılmıştır. Ancak modernizasyon çabalarına rağmen, süregiden ayaklanmalar, savaşlar ve kaybedilen topraklar hem siyasi hem de mali olarak giderek artan sorunlar yumağına dönüşerek Devletin sonunu getirmiştir.

19. yüzyıldan itibaren başlayan iş borçlanmalarda Osmanlı hazinesinin sıkça başvurduğu ve geçmişte sarraflığa dayanan Galata bankerleri, Osmanlı tebaası gayrimüslim tacirler ve Levantenlerden oluşmaktaydı. Osmanlı Devleti'nin Galata bankerleri ile finansal ilişkileri, Duyunu Umumiye İdaresinin kurulmasına kadar geçen süre zarfında, takriben bir yüzyıl devam eden bir süre sahiptir. Galata bankerleri, Osmanlı Devleti ile olan finansal ilişkilerinden ve borçlanmalarda oynadıkları rolden dolayı eleştirilere de maruz kalmakla birlikte Osmanlı Devleti'nin mali sorunlarının sebebi değiş sonuca olduğu aşikardır. Galata bankerleri, söz konusu mali problemlerin giderilmesi ve hazinenin finansman ihtiyacının karşılanmasında önemli rol oynamışlardır.

Önde gelen Galata bankerlerinden olan Baltazzi ailesi 1746 yılında Venedik'ten göç ederek İzmir'e yerleşmişse de Baltazzilerin Osmanlı hükümetleri ile ilişkileri 19. yüzyılın ortalarından itibaren artmıştır. Osmanlı hükümeti ve Sarayıyla yakın ilişkiler geliştiren Baltazzi ailesi, Osmanlı vatandaşı olmadığı halde mülk edinme izni alan ilk yabancılar olmuştur. Emmanuel Baltazzi, Osmanlı Devleti'nde ilk şirket olan Şirket-i Hayriyye'nin kuruluşunda önemli rol oynamış ve 1849 yılında J. Alleon ile birlikte Osmanlı Devleti'nin ilk bankası olan Dersaadet Bankasını kurmuştur. Theodore Baltazzi, Aristide Baltazzi ve ailenin diğer bazı fertlerinin de istikraz, iltizam, tarım, madencilik ve sanat gibi çeşitli alanlarda önemli katkıları olmuştur. İç borçlanmalarda, Osmanlı Devleti'ne en çok borç veren Galata bankerlerinden olmuşlardır.

Baltazzi ailesine ilişkin değerlendirmelerin daha nesnel olabilmesi için, kendilerinin de dinlenmesi, geçmişte yaşanan hadiseler hakkında görüş ve yorumlarının alınması önemli bir yaklaşımdır ve bu çalışmaya bir başka birincil kaynak hüviyeti kazandırmaktadır. Bu nedenle, Baltazzi ailesinin (bu çalışmanın tez aşamasında) yaşayan en yaşlı ferdi olan Alex Baltazzi ile gerekli akademik izinler ve şahsi rızası alınarak mülakat yapılmış ve söz konusu mülakat, betimsel analiz yöntemi ile değerlendirilerek Baltazzilerin Osmanlı Devleti hakkındaki görüşleri birinci elden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Alex Baltazzi ile yapılan mülakatta kendilerinin de ifade ettiği üzere, Osmanlı toplumsal düzeninin, Avrupa'dakinden farklı olarak, rekabeti ve artı değer için üretimi sakıncalı gören, dayanışmacı yapısı, askeri-sivil bürokratik yapının işleyişi ile topluma hâkim olan dini-kültürel değerler, Müslüman toplum içerisinde girişimci sınıf oluşumuna ve bu sınıf aracılığıyla sermaye birikimine engel olmuştur. Müslüman burjuvazi sınıfının oluşmaması nedeniyle, bu sınıfın sosyal ve ekonomik rolünü Osmanlıdaki gayrimüslim azınlıklar oynamıştır. Sadece finansal ilişki ağı ve roller bakımından değil, sanat, estetik, dünya görüşü ve modernleşme sürecinde rol model olma noktasında sahip oldukları burjuva değerleri ile toplumsal dinamikler içerisinde önemli bir unsur olmuştur. Buna rağmen, Osmanlı Devleti'nin çöküşü ve Cumhuriyetin kuruluşu sürecinde uygulanan bazı politikalar ve yaşanan toplumsal olaylar nedeniyle, toplumun bu önemli kesimi kaybedilmiştir. Yerine ikame edilmeye çalışılan ve milli burjuvazi denilen kesim ise esasen burjuva değerlerini içselleştirememiş, iktisadi ve sosyal konumlarını oluşturma ve sürdürme noktasında devlete bağımlı kalan ve varlığını siyasal sürece bağlı olarak devam ettiren, etkin olmayan bir girişimci sınıfının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

KAYNAKÇA

- Açba, S. (1995). *Osmanlı Devleti'nin Dış Borçlanması*, Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Yayınları.
- Aktan, C. C. (1988). Osmanlı Tımar Sisteminin Mali Yönü. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, 52, 69-78.
- Akyıldız, A. (2001). *Osmanlı Dönemi Tahvil ve Hisse Senetleri "Ottoman Securities"*, İstanbul: Tarih Vakfı Türk Yayınları.
- Akyıldız, A. (2003). *Para Pul Oldu Osmanlı'da Kâğıt Para, Maliye ve Toplum*, İstanbul: İletişim Yayınları.

- Al, H. (1997). *Tanzimat Dönemi Bankacılık Teşebbüsleri (1840-1852)* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Al, H. (1998). Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi-2 Osmanlı Devleti’nde Kurulan İlk Banka: İzmir Bankası (Smyrna Bank). *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*, 90-95.
- Al, H. (2000). Dersaadet Bankasının Kuruluşu. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 80, 18-23.
- Annuaire Oriental (1885, 1896). Cervati Frères & D. Fatzea, Cervati Frères et Cie, the Annuaire Oriental & Printing Company Limited.
- Artun, Tuncay (1980). *İşlevi-Gelişimi-Özellikleri ve Sorunlarıyla Türkiye’de Bankacılık*, İstanbul: Tekin Yayınları.
- Autheman, A. (2002). *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Osmanlı Bankası Bank-ı Osmanî-i Şahane*, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi.
- Baltazzi, A. (2002). *Bir İzmirli Arkeolog: Büyük Dedem Demostene Baltazzi*, İzmir: İzmir Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayını.
- Bankers’ Magazine (1861). The Bankers’ Magazine, *Journal of the Money Market, and Commercial Digest*.
- Bayraktar, K. (2002). Osmanlı Bankasının Kuruluşu. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(2), 71-88.
- Cezar, Y. (2004). *18. ve 19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Sarraflar*, İstanbul: Gülten Kazgan’a Armağan Türkiye Ekonomisi.
- Cin, H. ve Akyılmaz G. (1995). *Tarihte Toplum ve Yönetim Tarzı Olarak Feodalite ve Osmanlı Düzeni*, Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları.
- Clay, Christopher (2000). *Gold for the Sultan: Western Bankers and Otoman Finance, 1856-1881*, New York: I.B. Tauris.
- Çakır, C. (2001). *Tanzimat Dönemi Osmanlı Maliyesi*, İstanbul: Küre Yayınları.
- Çetin, C. (2009). *Baltazzi Ailesinin İktisadi Faaliyetleri ve Osmanlı Maliyesi ile İlişkileri* (Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- du Velay, A. (1978). *Türkiye Maliye Tarihi*, Ankara.
- Eldem, E. (2000). *Osmanlı Bankası Tarihi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Eldem, E. (2005). Bir Modernite Süreci: Galata. *Osmanlı Bankası Müzesi Kamondoları Anma Seminerleri*, İstanbul.
- Falay, N. (1989). *Maliye Tarihi*, İstanbul: Filiz Kitapevi,
- Frangakis-Syrett, E. (2007). *Trade and Money: The Ottoman Economy in the Eighteenth and Early Nineteenth Centuries*, İstanbul: Isis Press.
- Hulkiender, M. (2001). *Devletin Finans Çevreleriyle İlişkileri Bakımından Galata Bankeri George Zarifi 1806-1884* (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Issawi, C. (1980). *The Economic History of Turkey (1800-1914)*, Chicago: The University of Chicago Press.
- İhsanoğlu, E. ve Kaçar, M. (1995). *Çağımı Yakalayan Osmanlı!*, İstanbul: Osmanlı Devleti’nde Modern Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri, İslam, Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi.
- İloğlu, S. (1998). *19. Yüzyılda Osmanlı Devleti’nde Ekonomik Alanda Gayrimüslimler* (Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Ankara.
- karavancruises.com. <https://www.karavancruises.com/icerik/hakkimizda> (Erişim tarihi: 20.04.2021)
- Kazgan, H. (1991). *Galata Bankerleri*, İstanbul: Türk Ekonomi Bankası Yayınları.
- Kazgan, H. (1997). Osmanlıdan Cumhuriyete Bankacılık Tarihi, İstanbul: Creative Yayıncılık.
- Kazgan, H. (2005). *Galata Bankerleri 1*, Ankara: Orion Yayınevi.
- Kazgan, H. (2006). *Galata Bankerleri 2*, Ankara: Orion Yayınevi.
- Kazgan, H., Ateş, T. ve Koraltürk M. (1999). *Osmanlı’dan Günümüze Türk Finans Tarihi (1. Cilt)*, İstanbul: İstanbul Menkul Kıymetler Yayınları.
- Keyder, Ç. (1985). Osmanlı Devleti ve Dünya Ekonomik Sistemi. İçinde: *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi 3. Cilt*, İstanbul: İletişim Yayınları, 642-652.
- Koraltürk, M. (1996). Şirket-i Hayriye’nin Kurucu ve İlk Hissedarları. İçinde: *İstanbul Armağanı 2 Boğaziçi Medeniyeti* (Ed.) Mustafa Armağan, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi, 257-278.
- Kömürçüoğlu, Ç. (1995). İzmir’deki Küçük İtalya. *Tempo Dergisi*, 24, 28-35.

- levantineheritage.com. <http://www.levantineheritage.com/testi44.htm> (Erişim tarihi: 25.04.2021).
- Manav, N. (2009). Devlet Banker İlişkileri Çerçevesinde Baltazzi Ailesi (Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü, İstanbul.
- Mansel, P. (2011). *Levant: Splendour and Catastrophe on the Mediterranean*, New Haven: Yale University Press.
- Mansel, P. (2012). *We are all Levantines now, Le Monde diplomatique* (English Edition).
- Oğlakçı, M. (2007). Galata Bankerlerinin Osmanlı Devlet Maliyesi Sistemine Etkileri: Baltazzi (Baltacı) Ailesi Örneği (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Ortaç, H. (2010). Batı Anadolu'da Bir Büyük Toprak Sahibi Levanten: Baltacı Manolaki. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 25(1), 319-336.
- Öndeş, O. (2013). *Vapur Donatanları ve Acenteleri Tarihi*, İstanbul: İMEAK Deniz Ticaret Odası Yayınları, 91.
- Pamuk, S. (1995). En Büyük Tağşiş ve 1844 Tarihli Tashih-i Sikke İşlemi. *Toplumsal Tarih Dergisi*, 13, 205-219.
- Quataert, D. (1987). *Osmanlı Devleti'nde Avrupa İktisadi Yayılımı ve Direniş: (1881-1908)*, (Çev.), Sabri Tekay, Ankara: Yurt Yayınevi.
- Serdaroğlu, Ü. ve Yıldırım, K. (2015). Tanzimat Döneminde Bir Osmanlı-İngiliz Tüccarı: Henry James Hanson ve Osmanlı Ticari Hayatındaki Yeri. *Journal of Turkish Studies*, 10(6), 923-946.
- Tabakoğlu, A. (1999). **Osmanlı Mali Yapısının Ana Hatları, Osmanlı İktisat 3**, (Ed.) Güler Eren, Yeni Türkiye Yayınları, 125-135.
- Toprak, Z. (1985). Osmanlı Devleti'nde Para ve Bankacılık. İçinde: *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi* (3. Cilt), İletişim Yayınları, 760- 762.
- Üsdiken, B. (2000). Pera ve Beyoğlunda, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- Yerasimos, S. (1980). *Az gelişmişlik Sürecinde Türkiye*, (Çev.) Babür Kuzucu, İstanbul: Gözlem Yayınları.
- Yılmaz, B. E. (2002). Osmanlı İmparatorluğunu Dış Borçlanmaya İten Nedenler ve İlk Dış Borçlanma. *Akdeniz İİBF Dergisi*, 4, 186-198.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

The Ottoman state has had a say in the world in the economic, financial, and political fields thanks to the victories it has won along with the policies it applied during its establishment and rise periods. As a result of the institutional structure and order created in this period, the Ottoman treasury gradually became stronger. However, the borrowing policy, which will create a burden on its economic and financial structure, has not been brought to the agenda. Here, it is necessary to express the effect of the grooming system, which is applied quite effectively.

In the last periods of the Ottoman Empire, it is seen that borrowing policies started to come to the agenda. The rebellions against the state, long-term wars, and lost lands were effective in the importance of borrowing policy. As in the previous periods, the Ottoman Empire implemented various modernization and reform applications in order to create a strong economic and financial structure. However, the desired results could not be obtained. As a result, the Ottoman Empire resorted to both domestic and foreign borrowing in the relevant period. In this context, the structure known as Galata bankers in history was included in the economic and financial structure of the Ottoman Empire. Galata bankers are mostly composed of non-Muslim families. In this context, the Baltazzi family, one of the strongest banker families, was examined in this study. The Baltazzi family has an important place in domestic borrowing. Especially in the second half of the 19th century, the Baltazzi family, which developed its relations with the Ottoman Empire, became the first foreign family to acquire property from the Ottoman Empire. Emmanuel Baltazzi, one of the leading names of the Baltazzi family, was instrumental in the establishment of the Şirket-i Hayriyye, which was the first company in the Ottoman Empire. He also founded Dersaadet Bank, known as the first bank in the Ottoman Empire, together with J. Alleon. However, the Baltazzi family, which also operates in many other commercial areas, has been one of the most lending families to the Ottoman Empire. In this direction, the study aims to examine and evaluate the role and effect of Galata bankers in the borrowing policies implemented in the last period of the Ottoman Empire.

Methodology

An interview was conducted with Alex Baltazzi, the oldest surviving member of the Baltazzi family, to make the study more objective scientifically. The conditions of the period were put forward in a better way by asking Alex Baltazzi many questions about the issue of that period. Alex Baltazzi's evaluations were evaluated in the form of descriptive analysis. In this respect, the study was created in line with the primary information and resources.

Findings

The fact that the people, who were described as non-Muslims in the Ottoman Empire, did not take part in the state staff and did not engage in military service, created an environment for their development and enrichment in business life. Capitulations and freedoms in the field of religion made the Ottoman Empire an important place for non-Muslims. However, a completely just social policy could not be implemented between the Muslim and non-Muslim people. The Ottomans took steps towards westernization but could not achieve the exact results they wanted. The Ottoman Empire has always accepted the non-Muslim people and always viewed them positively. Good relations with Armenians and Greeks in the relevant periods are an important indicator of this. In addition, the non-Muslim people enriched significantly during the Ottoman period. It should be emphasized that non-Muslim people are also included in the bureaucracy. Although it is a society in which the Ottoman class division is not strictly, it can be stated that the Ottomans constituted the bourgeoisie class for non-Muslims. Despite the system's certain defects, many representatives of the non-Muslim people, who were generally happy in the Ottoman Empire, still live in the lands of our country, which they have adopted today.

Conclusion and Discussion

The convergence of the Ottoman Empire and Galata bankers was a requirement of the conditions of the period. Although some negative inferences were made in some studies about Galata

bankers, the resources obtained from bankers were effective in getting rid of the financial difficulties of the Ottoman Empire at that time. The Baltazzi family is one of the families that provided the greatest support to the Ottoman Empire. Although the negative criticism of Galata bankers has an acceptable logic in itself, there has been a mutual interest relationship between the Ottomans and the bankers. Galata bankers have aimed to gain benefits by financially supporting people in the field of bureaucracy. However, Galata bankers emerge as one of the most important sources of Ottoman domestic borrowing. There was a long relationship between the Ottoman and Galata bankers that lasted for almost a hundred years. It is a fact that relations with Galata bankers, which were subjected to many criticisms both in the relevant period and in the following period, had a certain effect on the financial structure of the Ottoman Empire.

The Ottoman Empire has a very different political, military, and social structure from the West. The order adopted by the Ottoman Empire prevented the formation of a class called the bourgeoisie in the Ottoman Empire. Non-Muslim people's lifestyles have acquired a place in social life that can be described as bourgeoisie as a result of their commercial activities. However, as a result of some wrong policies implemented, the non-Muslim people were mostly lost. The structure, which was tried to be created in place of non-Muslims, did not show the desired effect. This new structure, which can be described as the national bourgeoisie, has turned into a structure that seeks to benefit from the state instead of working differently from the previous one.